

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Aneta Turicová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra spirituality

Bakalářská práce

**BOŽIE MILOSRDENSTVO
VYTRYSKUJÚCE Z PREBODNUTÉHO
SRDCA JEŽIŠOVHO V DEJINÁCH SPÁSY**

Vedoucí práce: ThDr. Vlastimil Kročil, Ph.D.

Autor práce: Aneta Turicová

Studijný obor: NVE

Ročník: 3

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

13. června 2009

POĎAKOVANIE

Úprimnú vďaku vyjadrujem predovšetkým môjmu konzultantovi ThDr. Vlastimilovi Kročilovi, PhD., ktorý mi i napriek mnohým povinnostiam ochotne pomáhal poskytovaním cenných rád.

Na tomto mieste sa chcem poďakovať aj predstaveným môjho duchovného spoločenstva, pátrovi Paulovi a matke Agnes, sestrám a bratom z Rodiny Panny Márie, ako aj všetkým ostatným, ktorí ma počas písania tejto práce sprevádzali svojimi modlitbami a obetami.

Ďakujem aj pánu dekanovi Tomášovi Machulovi, Ph.D., Th.D., že mi umožnil písanie práce v mojej rodnej reči, v slovenčine.

Obsah

Úvod.....	5
1. Pohľad Svätého písma	7
1.1 Milosrdenstvo v Starom zákone	7
1.2 Milosrdenstvo v Novom zákone.....	12
2. Milosrdenstvo Božie v žitej tradícii Cirkvi	19
2.1 Sv. Augustín	19
2.2 Sv. Tomáš Akvinský	23
2.3 Sv. Faustína Kowalská	28
3. Milosrdenstvo v náuke Cirkvi.....	34
3.1 Vyjadrenia Magistéria do Druhého vatikánskeho koncilu	34
3.2 Druhý vatikánsky koncil	37
3.3 Katechizmus Katolíckej cirkvi	40
Záver.....	43
Zoznam literatúry	45
Zoznam skratiek.....	47
Zoznam príloh	48

Úvod

Človek si prirodzene vytvára vzťah k svetu, v ktorom žije. Ako má žiť veriaci človek v tomto svete? Dokáže Cirkev a evanjeliové posolstvo dať odpoveď na otázku, ako na jednej strane nepodľahnúť povrechnému spôsobu života spoločnosti a na druhej strane zostať človekom, ktorý naplno prežíva život v tejto dobe? Môže posolstvo Božieho milosrdenstva pomôcť nájsť odpoveď na tieto otázky?

V dnešnej spoločnosti môžeme sledovať určitú ľahostajnosť voči Bohu. Na druhej strane sú tu ľudia, ktorí síce veria, ale nič im to neprináša. Prečo? Zamyslime sa nad tým, akí obraz majú veriaci o Bohu. Zistíme, že sú to dva základné „obrazy“.

Prvý je obraz dobrého milujúceho deduška sediaceho na obláčikoch, ktorý sa na nás usmieva a je rád, že sme. Ale je príliš ďaleko na to, aby sme k Nemu nadviazali nejaký bližší vzťah. Je to akoby taký nič nevyčítajúci pozorovateľ.

Druhý obraz o Bohu, ktorý prevažuje najmä u staršej generácie, je obraz trestajúceho Boha. Toho, ktorý má nad nami neustále vzťahnutú ruku a hrozí nám odplatou za všetko, čo sme „napáchali“.

Ani jeden z týchto obrazov však nezodpovedá skutočnému obrazu o Bohu. A tak ľudia nemôžu nájsť pravé naplnenie vo viere, lebo Boha ani skutočne nepoznajú. Ako milovať niekoho, koho vôbec nepoznám? To je to, čo ľudia potrebujú nanovo nájsť. Aký je Boh? Kto je Boh? Je milosrdný, alebo spravodlivý?

Témou mojej práce je *Božie milosrdenstvo vytryskujúce z prebodnutého Srdca Ježišovho v dejinách spásy*. Boh zjavuje pravdu o sebe v celých dejinách spásy. Na začiatku preto vychádzam zo *Svätého písma* a zo *žitej tradície cirkvi*. Chcem opísať udalosti, v ktorých Boh preukazoval milosrdenstvo vyvolenému národu v Starom zákone. Najplnším zjavením Božieho milosrdenstva je osoba Božieho Syna Ježiša Krista.

Z obdobia cirkevných otcov chcem vybrať sv. Augustína, ktorý výnimočným spôsobom zažil Božie milosrdenstvo. Potom sa chcem zaoberať úvahami o milosrdenstve u sv. Tomáša Akvinského.

Boh nám pre naše storočie darúva veľký dar. Posolstvo Božieho milosrdenstva, ktoré sa šírilo v Poľsku od tridsiatich rokov dvadsiateho storočia a pochádza zo zjavení sestre Faustíne. V mojej práci sa preto chcem obrátiť aj na slová diktované priamo tejto omilostenej sestre, ktoré na príkaz spovedníka zapísala vo svojom denníku. Je to náznak významu tohto posolstva pre Cirkev a súčasný svet.

Výroky koncilov a pápežov týkajúce sa milosrdenstva sú zhrnuté v tretej časti práce, ktorá kompaktne uzaviera základný pohľad na túto tak obsiahlu tému.

1. Pohľad Svätého písma

1.1 Milosrdenstvo v Starom zákone

Ak sa zahľadíme na dejiny spásy od samého počiatku, zdá sa nám, že slovo milosrdenstvo sa tu akoby nevyskytuje. Boh Starého zákona sa na prvý pohľad môže javiť ako prísny a spravodlivý vládca sveta. Vôbec nie ako milosrdný Otec. Napríklad pri udalostiach, keď vyháňa Adama a Evu z raja, keď ničí svet potopou alebo keď žiada od Abraháma, aby mu obetoval svojho jediného syna.

Hĺbku týchto udalostí môžeme pochopiť iba vtedy, ak si uvedomíme na jednej strane skutočnosť hriechu – jeho závažnosť a na druhej strane milosrdnú Božiu lásku, ktorá „*robí všetko nové.*“¹ Už na začiatku ľudských dejín, ktoré ľudia poznačia svojim hriechom, ešte predtým ako by človek uznal svoju vinu, prichádza Boh ako prvý a dáva im prisľúbenie, že premôže zlo vo svete a v nich samých. Adam a Eva veľmi rýchlo spoznali následky ich hriechu. Ako lavína sa preniesli na ich deti. Žiarlivosť Kaina ho privádza až k nenávisti, v ktorej zabije svojho brata. Aká by bola reakcia človeka? Dokázal by mu preukázať akési „ľudské milosrdenstvo“? Boh dáva svoju odpoveď. Poznačí Kaina znamením, pretože Boh nechce smrť hriešnika, ale aby sa hriešnik obrátil a žil.

Úpadok ľudského správania sa prejavil najprv v skazenosti, keď sa nemravnosť a modloslužba konali v skrytosti, známe len pred Bohom. Neskôr sa zem zaplnila lúpežami, zjavnými všetkým ľuďom a skazenosť sa prejavila aj v sexuálnej zvrátenosti. Nastoluje sa otázka, či Adam bol zavrhnutý pre svoj hriech, alebo pre chýbajúcu vieru. Nebolo to však ani pre jednu z týchto skutočností. Bol zavrhnutý pre neposlušnosť. A Kain bol pre vraždu svojho brata vylúčený zo spoločnosti. Teda aj tento svet bude zničený potopou pre jeho zlobu, nie pre jeho neveru. Od začiatku Sväté písmo svedčí o tom, že voda očisťuje.

¹ Zjv 21,5

V čase Noema Boh zmyl hriechy sveta vodou potopy. Boh dopúšťa potopu, pretože ľudia majú „*zmyšľanie srdca ustavične naklonené ku zlu.*“² Noe je zachránený, pretože je „*najspravodlivejší a najbezúhonnejší muž medzi svojimi súčasníkmi.*“³ Stavia koráb na suchej zemi presne podľa Božích pokynov a tak dáva Bohu možnosť, aby ho zachránil. S Noemom Boh začína nové ľudstvo a prejavom jeho náklonnosti voči ľuďom je zmluva. Spečatením zmluvy je dúha ako znamenie pokoja a milosrdenstva.⁴

Noemov životný príbeh naznačuje predovšetkým jeho postoj k Božiemu príkazu. Noe poslušne vykonáva všetko, čo mu Boh prikázal. Presne tak, ako to neskôr urobia Mojžiš a Jozue. Urobiť prikázané je v biblickej právnej terminológii zaužívané slovné spojenie pre správny postoj k Božiemu zákonu.⁵

Dôležité je si všimnúť, že doteraz sa uvádzalo v rozprávaní Božie meno – BOH, označujúce atribút Božej spravodlivosti. Tu sa prvý raz v príbehu spomína PÁN, s dôrazom na Božie milosrdenstvo, lebo Pán zachraňuje pred potopou nielen Noeho, ale aj celú jeho rodinu s majetkom, čo by si vlastnými skutkami nezaslúžili. Jeho milosrdenstvo sa prejavuje aj vtedy, keď trestá hriešnikov, keď oslobodzuje utláčaných, keď odpúšťa hriechy alebo keď udeľuje nezaslúžené dobrodenia.⁶ My dnes označujeme takéto konanie za milosrdné. Ale v izraelskom myslení sa milosrdenstvo prelínalo so spravodlivosťou.

Ďalším „spravodlivým“ mužom starého zákona je Abrahám. Boh si ho vyvolil, aby skrze neho začal novú epochu dejín spásy - historické obdobie spásnych dejín cez izraelský národ.⁷ Boh mu sľubuje, že v ňom budú požehnané všetky pokolenia zeme. Abrahám je voči tomuto vyvoleniu akoby v nevýhode, lebo nemá potomka. Ale Boh mu hovorí: „*Pozri na nebo a spočítaj hviezdy, ak môžeš! Také bude tvoje potomstvo!*“⁸ Abrahám mal v tom čase už viac ako 75 rokov a jeho žena Sára bola tiež v pokročilom veku. Napriek tomu Sväté písmo

² Gn 6, 5

³ Gn 6, 9

⁴ Sväté písmo Rím: SÚSCM, 1995, s. 56, poznámka k veršom 12-16.

⁵ Porov. Ex 40,16: Nm 17,11: Joz 11,15

⁶ DESCAMPS, A. *Spravodlivosť*. In: LEON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblickej teológie*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990, s. 1210.

⁷ KOREC, J.CH. *Nad Starým zákonom*. Bratislava: Lúč, 1994, s. 109.

⁸ Gn 15, 5

podáva správu, že „Abram uveril Bohu a to sa mu počítalo za spravodlivosť.“⁹ Táto veta objasňuje ďalší pohľad Izraelitov na milosrdenstvo v súvislosti so spravodlivosťou. Izraeliti chápali, že bezúhonnosť človeka je vždy iba ozvenou a plodom zvrchovanej Božej spravodlivosti, ktorá sa napokon stotožňuje s jeho milosrdenstvom. Človek teda nie je schopný žiť spravodlivo z vlastnej sily. Človek dosahuje túto spravodlivosť vierou.¹⁰

Boh splnil svoje prisľúbenia a daroval Abrahámovi vo vysokej starobe syna. Ale potom žiada od neho niečo, čo je pre dnešného človeka absolútne nepochopiteľné - obetovanie svojho dieťaťa. Posúdiť túto udalosť je ťažké z nášho pohľadu. U pohanských národov v druhom predkresťanskom tisícročí nebolo ničím neobvyklým, že rodičia obetovali v nejakej núdzi bôžikom svoje deti. Božia výzva teda nebola pre Abraháma dejinne ničím nezrozumiteľným.

Dôležité je vedieť, že v spojení s obetou používa Nový zákon Božie meno PÁN, ktoré označuje jeho milosrdenstvo. To dokazuje, že obety smerujú k milosrdnému Bohu, ktorý chce život, nie smrť a utrpenie. Zmyslom prinášania obiet je priblíženie sa človeka k Bohu a zasvätenie sa. Príkladom toho je práve Abrahám, ochotný dať Bohu všetko, i to najdrahšie.¹¹ Jeho viera, ktorá zažiarila v dejinách tak plodí izraelský národ.

Izrael ako národ zakusuje Božie milosrdenstvo výnimočným spôsobom pri oslobodení z Egypta. Egyptania sa obávali rozrastania Izraelitov v ich krajine a preto ich kruto utláčali ťažkými prácami – museli stavať faraónove mestá Pitom a Rameses.¹² Keď ani útlak nezabral, vydal faraón neľudský rozkaz, aby bol zabitý každý narodený chlapec Hebrejov. Izraeliti tak boli odsúdení na vymretie.¹³

V tejto bezvýchodiskovej situácii sa Boh zjavuje Mojžišovi a hovorí mu: „*Videl som utrpenie svojho ľudu v Egypte a počul som jeho volanie pre*

⁹ Gn 15, 6

¹⁰DESCAMPS, A. *Spravodlivosť*. In: LEON-DUFOUR X. (ed.), *Slovník biblickej teológie*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990, s. 1202.

¹¹HRBATA, J. *Klíč ke Starému zákonu*. Tirol: Österreichische Kulturverlag Thaur, 1990, s. 56.

¹²Porov. Ex 1, 11

¹³KOREC, J. CH. *Nad Starým zákonom*. Bratislava: Lúč, 1994, s. 144.

pracovních dozorcov. Viem o jeho utrpení. Preto som zostúpil, aby som ho vyslobodil z moci Egypťanov...“¹⁴

Práve na základe udalosti oslobodenia z Egypta sa spresňuje pojem milosrdenstva. Pre Izraelitov sa milosrdenstvo nachádza na priesečníku dvoch myšlienkových prúdov: súcitu - *rahamim* a vernosti - *hesed*.¹⁵ Súcit vyjadruje pudovú náklonnosť nejakej bytosti k druhej - je to neha. *Hesed* označuje vzťah, ktorý spája dve bytosti a zahŕňa v sebe vernosť. Znamená zaviazanosť, solidaritu, ktoré sú očakávané tam, kde dve strany uzavreli zmluvu. Obsahom milosrdenstva je teda bratská, synovská alebo otcovská pomoc a vernosť, takže zmluva a vernosť sú takmer synonymá.¹⁶

Toto prepojenie vystupuje do popredia pri uzatváraní zmluvy na Sinaji. Boh uzatvára s Izraelským ľudom zmluvu napriek tomu, že práve zakúsil jeho nevernosť. Len nedávno ich vyviedol z egyptského zajatia a oni si urobili zlaté teľa a klaňali sa mu ako svojmu bohu. Vtedy pravý Boh zjavuje hĺbku svojej bytosti a vyhlasuje, že jeho nežnosť môže zvíťaziť nad hriechom a jeho svätosť pritom neutrpí nijakú ujmu: „*Pán, Pán je milostivý a láskavý Boh, veľmi milosrdný a verný. On preukazuje milosrdenstvo tisícim, odpúšťa nepravosť, zločiny a hriech, ale nič nenecháva nepotrestané: on navštevuje vinu otcov na deťoch a detných deťoch až do tretieho a štvrtého pokolenia!*“¹⁷ Boh dopúšťa, aby sa dôsledky hriechu rozpútali u hriešnika až do štvrtého pokolenia, a to dokazuje závažnosť hriechu. Avšak v dôsledku milosrdenstva, ktoré zostáva nedotknuté až do tisícého pokolenia, ostáva nekonečne trpezlivý.¹⁸

Božie milosrdenstvo nezakusoval Izrael len ako národ, ale aj jednotlivci mohli zažiť Božiu milosrdnú lásku. Táto skúsenosť sa spája často s odpustením hriechov. Jedným z najkrajších príkladov je kráľ Dávid. Dávid vo svojich

¹⁴ Ex 3, 7-8

¹⁵ CAMBIER, J. *Milosrdenstvo*. In: LEON-DUFOUR X. (ed.), *Slovník biblickej teológie*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990, s. 575. *Naše preklady kolíšu medzi milosrdenstvom a láskou, prechádzajú cez nehu, pletu, súcitu, miernosť, veľkodušnosť, dobrotivosť, ba aj milosť, ktorá má však omnoho širšie použitie.*

¹⁶ NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. Praha: Česká biblická společnost, 1992, s. 425.

¹⁷ Ex 34, 6-7

¹⁸ CAMBIER, J. *Milosrdenstvo*. In: LEON-DUFOUR X. (ed.), *Slovník biblickej teológie*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, s. 577.

žalmoch opísal vnútorné utrpenie, ktoré človek prežíva, keď urobí niečo zlé. Po spáchaní dvojitého hriechu - cudzoložstvo a vražda - priznáva svoju vinu a prosí Boha o odpustenie. Boh prijíma jeho úprimnú ľútosť a odpúšťa mu hriechy, ale Dávidovi zostáva ťažký trest. Tento trest je dvojitý - Dávid nezomrie, ale zomrie syn, ktorý sa má narodiť a od Dávidovho domu nikdy neustúpi meč. Aj napriek tomuto ťažkému trestu, Dávid naďalej dôveruje v Božiu dobrotu a všetko očakáva od Neho.¹⁹

My sa však môžeme pýtať: Ako môžeme hovoriť o milosrdenstve, keď vina za jeho hriech padne na celé jeho potomstvo? Keď hovoríme o potomstve, nesmieme zabúdať, že aj napriek tomuto zločinu Boh zostal verný prisľúbeniu, ktoré dal Dávidovi: „*Ale svojej milosti ho nezabavím... Tvoj dom a tvoje kráľovstvo bude predo mnou naveky pevné; tvoj trón bude upevnený naveky!*“²⁰ Dejiny spásy zostanú takto navždy spojené s Dávidom, a to cez jeho potomka - Syna Dávidovho.²¹

V čase prorokov sa Božie milosrdenstvo prejavuje vtedy, keď je Izrael Bohu neverný. U proroka Ozeáša je tento vzťah vyjadrený kategóriami manželskej lásky. Jahve je ženíchom, Izrael je jeho nevestou, s ktorou sa stretol na púšti a uzavrel s ňou zväzok (sinajská zmluva) intímneho spoločného života.²² Izrael modloslužbou porušil túto zmluvu. Boh vo svojom milosrdenstve však chce priviesť svoju nevestu - Izrael naspäť k sebe. Chce ju opäť zaviesť na púšť a prehovoriť k jej srdcu.²³

U prorokov sa milosrdenstvo často spája aj so skutkami lásky k blížnemu. Prorok Zachariáš tlmočí ľudu tieto slová: „*Toto hovorí Pán zástupov: »Spravodlivo prisudzujte právo a preukazujte si vzájomne milosrdenstvo a láskavosť! Vdovy, siroty, cudzincov a chudobných neutláčajte a vo svojich srdciach nezamýšľajte druh druhovi zlo!*«“²⁴ V tejto súvislosti treba spomenúť aj

¹⁹ Ž 51, 12

²⁰ 2 Sam 7, 15-16

²¹ KOREC, J. CH. *Nad Starým zákonom*. Bratislava: Lúč, 1994, s. 197.

²² HERIBAN, J. *Úvod do knihy proroka Ozeáša*. In: *Sväté písmo* Rím: SÚSCM, 1995, s. 1873.

²³ Oz 2, 16

²⁴ Zach 7, 9-10

Ozeášov výrok „*Milosrdenstvo chcem a nie obeť.*“²⁵ Prorok Micheáš rozvádza túto myšlienku, keď hovorí, že Boh nemá záľubu v tisícoch baranov, ale žiada zachovávať právo, milovať milosrdenstvo a pokorne chodiť so svojím Bohom.²⁶

Je zaujímavé, že dokonca aj v proroctvách o Božej pomste táto pomsta je preniknutá Božím milosrdným konaním. Pod pomstou si človek predstavuje tvrdú odplatu a zničenie vinníkov, ale prorok Izaiáš hlása: „*Príde pomsta, Božia odplata, sám príde a spasí vás. Vtedy sa roztvorí oči slepých a uši hluchých sa otvoria. Vtedy sťa jeleň bude skákať chromý a jazyk nemého zaplesá.*“²⁷

Deň Božej pomsty nie je teda len temným dňom posledného Božieho súdu, ale predovšetkým ohlásením doby, v ktorej Boh odhalí hrôzu zneužitia ľudskej moci a nutnosť vniesť do sveta božiu dobrotu a spravodlivosť. Preto je v textoch reč o Božej pomste a zároveň o slepých, ktorí vidia; o hluchých, ktorí počujú; o nemých, ktorí jasajú a o púšti, ktorá sa stane úrodnou pôdou.²⁸

Medzi najkrajšie prisľúbenia Starého zákona, ktoré hovoria o tom, že Boh vo svojej milosrdnej láske všetko obnoví, nepochybne patrí Jeremiášovo proroctvo o novej zmluve: „*Hľa, prichádzajú dni, hovorí Pán, keď uzavriem s domom Izraela a s domom Júdu novú zmluvu. Svoj zákon dám do ich vnútra a napíšem ho do ich srdca. A budem im Bohom a oni budú mojim ľuďom. Už sa nebudú vzájomne poučovať a brat bratovi nebude hovoriť: »Poznajte Pána!«, pretože ma všetci poznajú od najmenšieho po najväčších - hovorí Pán. Lebo im odpustím vinu a na ich hriech si nespomeniem.*“²⁹

1.2 Milosrdenstvo v Novom zákone

Celé dejiny vyvoleného národa môžeme nazvať dejinami nevery. Na túto neveru Boh odpovedá, nie však trestom, ako by sme odpovedali my ľudia, ale odpovedá Svojím Synom. Ježiš Kristus najjasnejšie zjavuje tajomstvo Otca a jeho

²⁵ Oz 6, 6

²⁶ Mich 6, 7-8

²⁷ Iz 35, 4-6b

²⁸ Porov. Iz 35, 4-7

²⁹ Jer 31, 31. 33-34

lásky. Jeho život od vtelenia po nanebovstúpenie je tým najplnším rozprávaním o milosrdenstve Boha voči človeku. On nielenže prejavuje milosrdenstvo slovami a skutkami, ale ho vo svojej osobe aj stelesňuje. Zároveň tým napĺňa všetky starozákonné proroctvá a celému ľudstvu ponúka spásu.

Ježiš počas svojho verejného účinkovania často rozprával o milosrdenstve. Bolo to predovšetkým v diskusiách s farizejmi a zákonníkmi, aby si vo svetle Božej milosrdnej lásky uvedomili potrebu obrátenia. Pretože najväčšou chybou jeho vrstovníkov nebola už sociálna nespravodlivosť, ale viac špecificky náboženské zlo, formalizmus a pokrytectvo.³⁰ Sedemnásobné *beda* proti farizejom a zákonníkom je namierené na ich zdôrazňovanie vonkajších slávností a obradnej nábožnosti, ktorá stratila zo zreteľa milosrdenstvo a súcit.³¹

Tak napríklad Ježiš hovorí: „*Beda vám, zákonníci a farizeji, pokrytci, lebo dávate desiatky z mäty, kôpru a rasce, ale zanedbali ste, čo je v zákone dôležitejšie - spravodlivosť, milosrdenstvo a vernosť! Toto bolo treba robiť a tamto zanedbávať.*“³²

Konkrétnym príkladom toho, k akej skostnatej nábožnosti sa nakoniec dopracovala táto elita národa, je aj Ježišova výčitka, v ktorej odhaľuje ich presvedčenie, že konajú správne, keď prostriedky, ktoré by mali použiť na zaopatrenie rodičov venujú ako obetný dar.³³

Ježiš priblížil nesmiernu Božiu lásku aj tromi podobenstvami o milosrdenstve - podobenstvom o stratenej ovci, podobenstvom o stratenej drachme a podobenstvom o márnoträtom synovi.³⁴ To posledné by sa dalo nazvať aj *podobenstvom o milosrdnom otcovi*, lebo hlavným predstaviteľom je skôr otec, ktorý je takpovediac *márnoträtý* vo svojej láske.³⁵

Ved' synovi, ktorý prehýril jeho majetok a vrátil sa domov ako žobrák, beží v ústrety, bozkáva ho, dáva mu priniesť najlepšie šaty a obuv a prichystať

³⁰DESCAMPS, A. *Spravodlivosť*. In: LEON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblickej teológie*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990, s. 1205.

³¹LANGÉ, H. *The Greater Righteousness*. In: *Currents in theology and mission*, 5/2002, s. 119.

³²Mt 23, 23

³³Porov. Mt 15, 4-5

³⁴V prílohe II. možno nájsť obraz Návrat márnoträtého syna.

³⁵*Sväté písmo pre každého*, 7-8/2001, Bratislava: vydavateľstvo Don Bosco, 2001, s. 50.

hostinu. Týmto obrazom Ježiš vyjadruje ako sa Boh skláňa k hriešnikovi a teší sa z jeho obrátenia. V radoch Ježišových poslucháčov však boli aj farizeji a zákonníci, ktorí sa nepokladali za hriešnikov a určite sa nestotožnili s mánotratným synom.

Preto Ježiš pokračuje v rozprávaní podobenstva a kladie pred ich duchovný zrak postavu druhého syna, ktorý zostal doma, navonok sa podriadil domácemu poriadku, ale jeho srdce bolo ďaleko od otca. Ukazuje sa to vtedy, keď sa vracia jeho mladší brat a on ho nechce prijať. Jeho hriech spočíva v posudzovaní, odsudzovaní a v žiarlivosti.³⁶

Týmto spôsobom Ježiš vyzýva farizejov, aby sa zamysleli nad svojimi postojmi a úmyslami. A preto aj pri inej príležitosti hovorí zástupu: „*Ak vaša spravodlivosť nebude väčšia ako spravodlivosť farizejov a zákonníkov, nevojdete do Božieho kráľovstva.*“³⁷

Ježiš si uvedomoval, že nestačí o milosrdenstve iba kázať, ale treba ho dokázať aj konkrétnymi skutkami. Stránky evanjelií sú plné svedectiev o tom, ako Ježiš preukazoval milosrdenstvo. Dokonca Ježiš sám sa odvoláva na skutky milosrdenstva, keď k nemu Ján posielal svojich učeníkov, aby sa ho spýtali, či je Mesiáš: „*Chodte a oznámte Jánovi, čo ste videli a počuli: Slepí vidia, chromí chodia, malomocní sú čistí, hluchí počujú, mŕtvi vstávajú a chudobným sa hlása evanjelium.*“³⁸

Najkrajším spôsobom prejavuje Ježiš milosrdenstvo vtedy, keď odpúšťa hriechy. Ochrnutému, ktorého niesli na nosidlách a spustili cez strechu do domu, hovorí: „*Synu, odpúšťajú sa ti hriechy.*“³⁹ A vzápätí tohto človeka aj uzdravuje, aby toto uzdravenie bolo dôkazom toho, že aj odpustenie sa stane realitou. Iným nádherným príkladom je žena pristihnutá pri cudzoložstve.⁴⁰ Zákonníci a farizeji požadovali jej ukameňovanie podľa Mojžišovho zákona. Ježiš ju bráni pred krutou spravodlivosťou týchto mužov a hovorí: „*Kto z vás je bez hriechu, nech*

³⁶ NOUWEN, H. J. M. *Návrat mánotratného syna*. Trnava: Dobrá kniha, 1997, s. 87.

³⁷ Mt 5, 20

³⁸ Lk 7, 22

³⁹ Mk 2, 1-12

⁴⁰ V prílohe I. možno nájsť obraz Ježiš a hriešnica.

prvý hodí do nej kameň. “ A keď všetci žalobcovia odišli, hovorí žene: „Ani ja ťa neodsudzujem. Chod' a viac už nehreš!“⁴¹

Svojim milosrdným konaním získava Ježiš ľudské srdcia pre Božie kráľovstvo. Veľmi dobre je to vidieť u mýtnikov Matúša a Zacheja. Ježiš im preukazuje priateľstvo tým, že si ich všimne v dave ľudí, osloví ich a potom prijme ich pozvanie k spoločnému stolu. Ježišova láska úplne zmení ich srdcia. Matúš sa rozhodne opustiť svoj doterajší spôsob života a nasledovať Ježiša. Zachej s odhodlaním vyhlasuje: *„Pane, polovicu svojho majetku dám chudobným a ak som niekoho oklamal, vrátim štvornásobne.“⁴²* Ľudia, ktorí sú si vedomí svojej hriechnosti s radosťou prijímajú Ježišovo posolstvo o milosrdnej Božej láske a nachádzajú odpustenie a naplnenie života. Preto Ježiš hovorí: *„Mýtnici a neviestky vás predchádzajú do Božieho kráľovstva.“⁴³*

Ježiš nielen opisuje Božie milosrdenstvo a koná skutky milosrdenstva, ale aj vyzýva svojich poslucháčov: *„Buďte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec.“⁴⁴* Tvrdí, že je to podstatná podmienka vstupu do nebeského kráľovstva: *„Blahoslavení milosrdní, lebo oni dosiahnu milosrdenstvo.“⁴⁵*

Ešte konkrétnejšie to Ježiš vyjadruje v reči o poslednom súde: *„Pod'te, požehnaní môjho Otca, zaujmite kráľovstvo, ktoré je pre vás pripravené od stvorenia sveta. Lebo som bol hladný a dali ste mi jesť; bol som smädný a dali ste mi piť; bol som počestný a pritúlili ste ma; bol som nahý a priodeli ste ma; bol som chorý a navštívili ste ma; bol som vo väzení a prišli ste ku mne.“⁴⁶*

Vrcholom zjavenia Božieho milosrdenstva je tajomstvo Ježišovej smrti a zmŕtvychvstania. Tým, že Boh vydal svojho Syna za naše hriechy, ukázal, že jeho plán s nami je plánom dobrotivej lásky, ktorá predchádza akúkoľvek zásluhu z našej strany. Láska spočíva v tom, že nie my sme milovali Boha, ale že on miloval nás a poslal svojho Syna ako zmiernu obeť za naše hriechy.⁴⁷

⁴¹ Jn 8, 3-11

⁴² Lk 19, 8

⁴³ Mt 21, 31

⁴⁴ Lk 6, 36

⁴⁵ Mt 5, 7

⁴⁶ Mt 25, 34b-36

⁴⁷ Porov. 1Jn 4, 10

Ježiš sa úplne stotožnil s vôľou svojho Otca a je pripravený obetovať svoj život už predtým ako ho okolnosti k tomu donútia. On sa celkom obetuje už pri Poslednej večeri. Preto môže povedať o chlebe, ktorý podáva svojim učeníkom: „*Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás*“⁴⁸ a o víne: „*Toto je moja krv, ktorá sa vylieva za všetkých na odpustenie hriechov.*“⁴⁹ A tak vo svojej milosrdnej láske nachádza prostriedok ako môže zostať stále prítomný medzi nami a posilňovať tých, ktorí veria v neho.

Ježiš ani počas svojho utrpenia nemyslí na seba, ale preukazuje milosrdenstvo dokonca aj tým, ktorí mu siahajú na život. Uzdravuje Malchusa, ktorý ho prišiel zajať a prosí Otca o odpustenie pre tých, ktorí sú zodpovední za jeho smrť: „*Otče, odpusť im, lebo nevedia, čo robia.*“⁵⁰ Kríž Ježiša z Nazareta predstavuje akoby generálnu absolúciu Boha nad všetkými hriechmi sveta, je znamením nepremožitelnosti Božej lásky, neobmedzenej Božej slobody a tiež absolútnej všemohúcnosti.⁵¹

Ježiš na kríži trpí úplne inak ako ostatní ukrižovaní. Každý človek stratil aj posledný zvyšok správania sa, dôstojnosti a hrdosti, keď mu na kríži zobrali jeho ľudskosť a zomieral za nepredstaviteľných múk. Volanie, ktoré prichádzalo z kríža, bolo kliatbou. Kliatba nad mučiteľmi, kliatie nad katmi a sudcami, prekliatie seba samého.⁵²

Ježiš aj v utrpení koná ako Boh – naďalej obdarováva ľudí. Z kríža darúva Ježiš celému ľudstvu svoju Matku, zločincovi po pravej strane svojho kríža sľubuje večný život a stotníkovi, ktorý mu prebodol bok, daruje milosť obrátenia. Pod krížom nesmieme prehliadnuť ani „Matku milosrdenstva“ ako cirkev právom nazýva Pannu Máriu.

V obrovských bolestiach na Kalvárii, v zjednotení so svojim Synom stála pod krížom ako horiaca fakľa v neotrasiteľnej viere, so srdcom plným bolesti, ale predovšetkým lásky – milosrdnej odpúšťajúcej lásky. Bolestná matka odpustila

⁴⁸Lk 22, 19b

⁴⁹Mt 26, 28

⁵⁰Lk 23, 34

⁵¹ POSPÍŠIL, C. V. *Boží milosrdenství jako měřítko spravedlnosti*. In: *Teologické texty*, 6/1997, s. 202.

⁵² JUDÁK, V. *Nový život s Kristom*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2001, s. 134.

vrahom svojho Syna – Syna Božieho – a tak ju dodnes cirkev vzýva ako Matku milosrdenstva.

Boh teda láskou premáha zlo. A táto láska je sprievodcom pri všetkom Ježišovom utrpení. Láska dáva Ježišovi silu zniesť všetko utrpenie od smrteľnej úzkosti v Getsemanskej záhrade, cez výsluchy, bičovanie, výsmech, trním korunovanie, ukrižovanie až po potupnú smrť na kríži. O tom, aké kruté týranie pritom Ježiš zakúsil, približujú napr. i nálezy na turínskom plátne alebo podrobné popisy antického spôsobu mučenia. A predsa toto vonkajšie utrpenie nám iba naznačuje jeho vnútornú bolesť. Zostane to pre nás navždy tajomstvom, ktorého závoj poodhalíme do tej miery, do akej budeme s láskou a v zjednotení s Ježišom niesť vlastné utrpenie.⁵³

Utrpením a smrťou však Ježišov život nekončí. Apoštol Pavol píše: „*Ale ak Kristus nebol vzkriesený, potom je márne naše hlásanie a márna je aj vaša viera.*“⁵⁴ Katechizmus Katolíckej cirkvi pripomína, že zmŕtvychvstanie je vrcholnou pravdou našej viery v Krista.⁵⁵

Táto viera pochádza od apoštolov. Ježiš vedel, aký význam bude mať ich svedectvo pre ďalšie generácie a preto sa u apoštolov usiloval o bezpečnú istotu v otázkach svojho zmŕtvychvstania. Zo správania apoštolov sa dá vyvodiť, že po Ježišovej smrti na kríži sa zrútila veľká časť ich čisto ľudskej viery v neho. Ich predstava o Mesiášovi s vonkajšou mocou a slávou bola rozbitá. A tak v ich srdci vznikol priestor pre nadprirodzenú vieru, ktorú im chcel Ježiš darovať.

To, čo učeníci videli a o čom svedčili nebolo len čisto prirodzené poznanie sprostredkované zmyslami. Vo svetle viery spoznali celé Kristovo tajomstvo. Nebola to istota, ktorá by spočívala na pozemských zisteniach. Bola to istota, ktorú v nich založil sám Zmŕtvychvstálý.⁵⁶

Samozrejme, že táto viera bola podporovaná viditeľnými zjaveniami vzkrieseného Pána. Texty Svätého písma hovoria o tom, že Ježiš sa po svojom

⁵³ ARGALÁŠ, D. *Ježiš Kristus, stredobod vesmíru a dejín*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2003, s. 79.

⁵⁴ 1Kor 15,14

⁵⁵ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, č. 61, Trnava: SSV, 1998, s. 168.

⁵⁶ KROLL, G. *Po stopách Ježišových*. Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladateľstvá, 2002, s. 411.

vzkriesení zjavuje ženám, Petrovi, Dvanástim, emauzským učeníkom a dokonca viac ako päťsto bratom naraz.⁵⁷

Pri prvom zjavení Ježiš pozdravil apoštolov slovami: „*Pokoj vám!*“⁵⁸ A tak je zjavné, že prvým plodom zmŕtvychvstania je odpustenie. Ježiš snád' ani krajšie nemohol vyjadriť svoju milosrdnú lásku voči apoštolom, ktorí ho v tej najt'ážšej chvíli nechali samého. Ježiš však nespomína na to, čo bolo, lebo vie, že v hĺbke srdca je im to všetko veľmi ľúto a k svojmu odpusteniu pridáva ešte ďalší dar – moc odpúšťať hriechy aj iným. A k tomu im dáva aj Ducha svätého, ktorého majú potom v zjavnejšej miere prijať na Turíce.⁵⁹

Skutočnosť, že Kristus bol tretieho dňa vzkriesený,⁶⁰ je posledným dôkazom jeho mesiášskeho poslania, je dovŕšením celého zjavenia milosrdnej lásky vo svete, ktorý trpí na rozličné zlo. Je aj znamením, ktoré poukazuje na nové nebesia a novú zem,⁶¹ keď im Boh vo svojej milosrdnej láske zotrie z očí každú slzu a už nebude smrti ani žiaľu; ani náreku, ani bolesti viac nebude, lebo prvé sa pominulo.⁶²

⁵⁷ Porov. 1Kor 15, 6

⁵⁸ Jn 20,19

⁵⁹ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, č. 61, Trnava: SSV, 1998, s. 332.

⁶⁰ Porov. 1Kor 15, 4b

⁶¹ Porov. Zjv 21, 1

⁶² JÁN PAVOL II., Encyklika *Dives in misericordia*.. č. 8, Trnava: SSV, 1993, s. 45.

2. Milosrdenstvo Božie v žitej tradícii Cirkvi

2.1 Sv. Augustín

Apoštoli a apoštolskí otcovia vo svojich spisoch hovoria o potrebe skutkov milosrdenstva. *Barnabášov list* prízvukuje kresťanom, aby nezanedbávali skutky milosrdenstva: Nemaj ruky otvorené, keď prijímaš, a zatvorené, keď dávaš.⁶³ *Didaché* v 12 kapitole vyzýva veriacich, aby ochotne prijímali pocestných, zvlášť kresťanov. Na druhej strane vyžaduje, aby títo pocestní, ak ovládajú nejaké remeslo, pracovali a živili sa svojou prácou. Nie je dobre, aby niektorý kresťan žil medzi nimi záhaľčivo.⁶⁴

Cirkevní otcovia hovoria o milosrdenstve väčšinou z pohľadu služby bližnému a popisujú, ako má toto milosrdenstvo vyzerat'. Sv. Ján Chryzostom vo svojich *Morálnych rečiach* poukazuje na obrovské rozdiely medzi bohatstvom a chudobou v Antiochii a v Konštantínopole. Počet chudobných v Konštantínopole odhaduje na 50 tisíc. Zatiaľ čo vytýka bohatým ich egoistickú ľahostajnosť voči osudu ich bratov a sestier, ktorí nemali až taký šťastný život, nezabúda ani naliehať na povinnosti almužny. Keďže často prízvukoval starostlivosť o chudobných, mnohí ho prezývali *Ján Almužník*.⁶⁵

Sv. Peter Chryzológ tvrdí, že modlitba, pôst a milosrdenstvo podopierajú vieru, prehľbujú nábožnosť a udržujú čnosť. Pôst nevzkličí, ak ho nebude zavlážovať milosrdenstvo. Ak vyschne milosrdenstvo, vyschne aj pôst. Čím je dážd' pre zem, tým je pre pôst milosrdenstvo. Teda modlitba, pôst a milosrdenstvo nech sú našou jedinou obhajobou, nech sú našou jedinou modlitbou v troch podobách.⁶⁶

⁶³ *Barnabášov list XIX, 9*. In: QUACQUARELLI, A. (ed.), *I Padri apostolici*. (Collana di testi patristici 5, diretta da A. Quacquarelli), Roma: Città Nuova, 1998, s. 212.

⁶⁴ *Didaché 13*, In: QUACQUARELLI, A. (ed.), *I Padri apostolici*. (Collana di testi patristici 5, diretta da A. Quacquarelli), Roma: Città Nuova, 1998, s. 37.

⁶⁵ QUASTEN, J. *Patrologia. I Padri greci. (secoli IV-V)*, zv. II, Casale: Marietti, 1980, s. 457.

⁶⁶ CHRYZOLÓG, P. *Modlitba, pôst a milosrdenstvo*. In: *Katolícke noviny*, 15/2000, Bratislava: SSV, 2000, s. 4.

Cirkevný spisovateľ Laktancius v diele *Divinae institutones* hovorí: „*Prvá funkcia spravodlivosti je spojenie sa s Bohom. Druhá spočíva v spojení sa s ľuďmi. Prvá sa volá náboženstvo, druhá milosrdenstvo alebo dobrota (humanitas).*“⁶⁷ Táto čnosť je vlastná tým, ktorí sú spravodliví a slúžia Bohu.

Spomedzi cirkevných otcov najviac hovorí o Božom milosrdenstve svätý Augustín. Milosrdenstvo často spája s Božou milosťou, láskou a dobrotou. Rozpracovaním náuky o milosti si zaslúžil titul *Učiteľ milosti*.

Vo svojom významnom diele *Vyznania* sa prihovára Bohu. Dovoľuje si hovoriť k Božiemu milosrdenstvu, hoci je zem a popol. Dovoľuje si hovoriť, lebo hovorí predsa k Božiemu milosrdenstvu, a nie k človekovi, posmeškárovi. A aj Boh sa mu azda vysmeje, ale obrátiac sa, zmiluje sa nad ním. Čo iného mu má povedať, ak len nie to, že nevie, odkiaľ prišiel sem, aby tak povedal, do tohto smrteľného života, a či nového zomierania. Prijalo ho potešenie Božieho milosrdenstva, ako to počul od svojich rodičov.⁶⁸

Augustín teda vníma svoj život obklopený už od počiatku Božím milosrdenstvom. Je presvedčený, že Boh bol pri ňom aj počas jeho hrišneho života: „*Zďaleka sa nado mnou znášalo tvoje verné milosrdenstvo. Do koľkých hanebností som sa zaplietol!... Preto si ma trestal ťažkými trestami, ktoré v porovnaní s mojimi vinami neboli však ničím, ó, ty prevelké moje milosrdenstvo!*“⁶⁹

Častejšie spomína, že za svoje obrátenie vďačí práve Božiemu milosrdenstvu: „*Chcem ťa milovať, Pane, chcem ti vďaky vzdávať a oslavovať tvoje meno, lebo si mi odpustil moje veľmi hrišne bohaprázdné skutky. Pripisujem to tvojej milosti a tvojmu milosrdenstvu, že sa moje hriechy roztopili ako ľad.*“⁷⁰

Spomína, ako oklamal matku, keď mu bránila odísť do Ríma, ale vie, že aj to mu Boh milosrdne odpustil. Svoje postupné obrátenie k viere opisuje slovami: „*Potom ty, Pane, ľahučko si sa dotkol milosrdnou a jemnou rukou môjho srdca*

⁶⁷ QUASTEN, J. *Patrologia. I primi due secoli II-III, zv. I*, Casale : Marietti, 1980, s. 622-623.

⁶⁸ SV. AUGUSTÍN, *Vyznania*. Bratislava: Lúč, 1997, s. 33.

⁶⁹ Tamtiež, s. 74.

⁷⁰ Tamtiež, s. 65.

a premenil si ho tým, že som uvažoval, koľkým nescíselným veciam verím, ktoré som nikdy nevidel, ani som nebol prítomný, keď vznikali.“⁷¹ Napriek tomu, že sa blížil k Bohu, bol ešte stále telesným človekom: Chválil a slávil Boha ako prameň milosrdenstva. Bol čoraz biednejší a Boh mu bol čoraz bližší. Už-už sa vystierala Božia ruka, aby ho vyslobodila z bahna a umyla, on však o tom nevedel. Od hlbšieho klesnutia do víru telesných rozkoší ho nezdržovalo nič iného, iba strach pred smrťou a Posledným súdom.⁷²

Augustín veľmi dramaticky opisuje vnútorný boj pred svojim obrátením: Ako sa trápil a mučil a sám seba obviňoval omnoho viac než inokedy, skrúcal a obracal sa vo svojich okovách, aby sa z nich vyslobodil, hoci ho už iba máličko držali, ale predsa ešte len držali. V tajomnom kútiku svojho vnútra dorážal na neho Boh. Svojím prísny milosrdenstvom zdvojoval výčitky strachu a hanby, aby azda neupadol, aby azda nezostalo nerozviazané to slabé a tenké puto, aby azda nezosilnelo a nespútalo ho ešte pevnejšie. Vtedy si hovorieval: nech sa to stane teraz, hneď teraz nech sa to stane. Už sa chystal k tomu kroku. Už to skoro urobil a predsa neurobil.⁷³

Jedného dňa však Boh sám zničil jeho nepravosť: dobrý a milosrdný, vystrel svoju pravicu až na koreň smrti a zo srdca vytrhol bahno skazenosti. Všetka skazenosť bola v tom, že nechcel, čo chcel Boh, ale chcel to, čo On nechcel.⁷⁴ Augustín si aj po svojom obrátení uvedomoval, že človek dokáže vytrvať v dobrom nielen z vlastnej sily, ale je to predovšetkým Božia milosť: *„Nikto si nemôže byť istý v tomto živote, ktorý sa volá bojom, aby ten, čo mohol byť z horšieho lepší, sa azda nestal z lepšieho horším. Jediná nádej, jediná dôvera, jediné pevné prisľúbenie, to je Božie milosrdenstvo.*“⁷⁵

Augustín píše o milosrdenstve aj vo svojom prvom diele po nástupe na biskupský stolec. Je adresované Simplicianovi, ktorý sa o rok neskôr stal

⁷¹ SV. AUGUSTÍN, *Vyznania*. Bratislava: Lúč, 1997, s. 147.

⁷² Tamtiež, s. 164.

⁷³ Tamtiež, s. 220.

⁷⁴ Tamtiež, s. 227.

⁷⁵ SV. AUGUSTÍN, *Vyznania*. Bratislava: Lúč, 1997, s. 294.

nástupcom milánskeho biskupa Ambróza a je odpoveďou na žiadosť o výklad niektorých biblických úryvkov.⁷⁶

V druhej časti tohto diela vykladá *Učiteľ milosti* stať *Rim 9,10-29*. Príbehom Rebekíných dvojčiat Ezaua a Jakuba poukazuje na povahu Božej priazne. Prvorodený Ezau bol určený k tomu, aby slúžil druhorodenému Jakubovi. Tento Boží úmysel nebral do úvahy ľudské skutky. Pri narodení si boli obaja bratia morálne rovní. Napriek tomu Sväté písmo hovorí, že Boh miloval Jakuba a nenávidel Ezaua.⁷⁷

Toto vyvolenie sa podľa Augustína neudialo na základe nejakého vonkajšieho zásahu, ani na základe skutkov, a dokonca ani kvôli skutkom predpoznaným. Bolo dané iba Božím rozhodnutím a povolaním. Augustín sa v tomto diele snaží vysvetliť, že odvrhnutie Ezaua už pred narodením nebolo od Boha nespravodlivosťou. Boh nemal v nenávisti Ezaua, lebo ako človek bol jeho stvorením a Boh miluje svoje stvorenia,⁷⁸ ale mal v nenávisti Ezaua ako hriešnika.

Tak sa Augustín dostáva k nie príliš šťastnému chápaniu predestinácie. Tvrdí, že Boh nikoho nespravodlivo neodsudzuje k zatrateniu, ale všetci ľudia sú hriešnou masou, ktorá dlží pokutu božskej a zvrchovanej spravodlivosti. Vyžadovanie alebo odpúšťanie pokuty neznamená žiadnu nespravodlivosť. Rozhodovať o tom, od koho sa má pokuta vyžadovať a komu sa má odpustiť, to je od dlžníkov opovážlivé. Nehanebnosť tejto otázky už Pavol v spomínanom liste Rimanom vyjadril slovami: „*Kto si ty, človeče, že odvrávaš Bohu?!*“⁷⁹

Hipponský biskup ďalej tvrdí, že Boh necháva časť ľudí v hriechu, aby boli odstrašujúcim príkladom pre vyvolených. Vychádza pri tom z Pavlovej vety: „*A čo ak Boh chcel ukázať svoj hnev a prejaviť svoju moc, a preto s veľkou trpezlivosťou znášal nádoby hnevu, pripravené na záhubu, a ukázať bohatstvo svojej slávy na nádobách milosrdenstva, ktoré pripravil na slávu, na nás, ktorých povolal nielen zo Židov, ale aj z pohanov?!*“⁸⁰

⁷⁶ SVATÝ AUGUSTIN, *Odpověď Simplicianovi*. Praha: Krystal OP, 2000, s. 13.

⁷⁷ Porov. Rim 9,13

⁷⁸ Porov. Múd 11,25

⁷⁹ Rim 9, 20

⁸⁰ Rim 9, 22-24

To, že Boh chcel ukázať svoj hnev a znášal nádoby hnevu slúži k tomu, aby sa ostatným poskytla užitočná bázeň a aby Boh prejavil bohatstvo svojej slávy na nádobách milosrdenstva.⁸¹ Tento Augustínov názor je však problematický. Aby zachoval Božiu spravodlivosť a zároveň Božie milosrdenstvo, učil, že z hriešneho ľudstva, ktoré si plne zaslúži zavrhnutie, Boh si vyvolil a predurčil ku spáse iba niektorých. Na tých sa prejaví Božie milosrdenstvo a zvyšok stihne spravodlivý trest.⁸²

Napriek tomu zostáva nevyvrátiteľným faktom, že sv. Augustín sa veľkou mierou zaslúžil o obranu pravej viery proti pelagianizmu a rozpracoval jednu z najdôležitejších teologických otázok takým spôsobom, že z jeho myšlienkového a duchovného dedičstva bude Cirkev stále s úžitkom čerpať.

2.2 Sv. Tomáš Akvinský

Spolu so svätým Bonaventúrom sa za knieža scholastiky považuje ušľachtilá osobnosť filozofa a teológa svätého Tomáša Akvinského, ktorého história poctila titulom *Anjelský učiteľ*. Tento vynikajúci mysliteľ sa k téme milosrdenstva vyjadruje na viacerých miestach vo svojom najrozsiahljšom diele *Summa theologiae*.

Už v prvej časti tejto knihy sa pýta, či je v Bohu milosrdenstvo. Vysvetľuje, že milosrdný je ten, kto má súcitné srdce, teda nešťastie druhého sa ho tak dotýka ako by to bolo jeho vlastné nešťastie. Preto sa milosrdný človek snaží odstrániť nešťastie druhého. Táto snaha pomôcť inému v nešťastí je účinkom milosrdenstva. Tomáš Akvinský tvrdí, že Bohu sa pripisuje milosrdenstvo v takomto zmysle. Cituje aj názor Jána Damascénskeho, ktorý hovorí, že milosrdenstvo je druhom smútku. Keďže však v Bohu niet smútku, tak by nemal byť ani milosrdný.⁸³

⁸¹ SVATÝ AUGUSTIN, *Odpověď Simplicianovi*. Praha: Krystal OP, 2000, s. 102.

⁸² MACHULA, T. *Aurelius Augustinus, teolog Boží milosti*. In: Tamtiež, s. 17-18.

⁸³ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Theologická summa*. Olomouc: Krystal O.P., 1937, I, q. 21 a. 3 arg. 1, s. 213.

Ale *Anjelský učiteľ* vysvetľuje, že toto je pohľad na milosrdenstvo z hľadiska citu vášne.⁸⁴ Nezodpovedá Bohu, aby bol smutný z nešťastia druhého, ale veľmi mu zodpovedá odstraňovanie nešťastia druhého. Nešťastím sa pritom rozumie akýkoľvek nedostatok. Boh odstraňuje nedostatky tým, že udeľuje bytostiam svoju dokonalosť. Keď im Boh dáva dokonalosť proporcionálne, ide o vyjadrenie spravodlivosti.⁸⁵ Keď im ju dáva pre svoju láskavosť, je to prejav štedrosti. Keď však dokonalosť daná Bohom odstraňuje všetky nedostatky, ide o prejav milosrdenstva.

V rámci tejto otázky vyjadruje námietku, že milosrdenstvo je uvoľnením spravodlivosti a Boh nemôže zanedbať svoju spravodlivosť. Na to odpovedá, že keď Boh koná milosrdne, nekoná proti svojej spravodlivosti, ale koná nad spravodlivosť. Pre ľahšie pochopenie uvádza príklad, že keby niekto dal zo svojho 200 denárov tomu, komu je povinný 100, tak by nepostupoval proti spravodlivosti, ale bol by štedrý a milosrdný.⁸⁶

Sv. Tomáš Akvinský sa zaoberá aj otázkou, či milosrdenstvo je čnosťou. Pri riešení tohto problému cituje Augustína, ktorý spomína, že Cicero pri chvále Caesara hovoril: „*Žiadna z tvojich čností nie je hodnejšia obdivu a vďaky ako milosrdenstvo.*“⁸⁷ Používa to ako jeden z argumentov, že milosrdenstvo je čnosť. Tomáš Akvinský rozlišuje milosrdenstvo ako vášeň a milosrdenstvo ako čnosť.

Vychádza z toho, že milosrdenstvo v sebe zahŕňa bolesť z cudzieho nešťastia. Táto bolesť môže označovať hnutie zmyslovej žiadostivosti. Vtedy je milosrdenstvo vášňou. Môže však označovať aj hnutie rozumovej žiadostivosti. To je vtedy, keď sa niekomu nepáči nešťastie druhého. Keď sa v tejto situácii preukazuje milosrdenstvo takým spôsobom, že sa zachová spravodlivosť, teda, že sa dáva núdznemu alebo sa odpúšťa kajúcemu, milosrdenstvo sa nazýva čnosťou.⁸⁸

⁸⁴ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Theologická summa*. Olomouc: Krystal O.P., 1937, I, q. 21 a. 3 ad 1, s. 216.

⁸⁵ Tamtiež, I, q. 21 a. 3 co, s. 215.

⁸⁶ Tamtiež, I, q. 21 a. 3 ad 2, s. 216.

⁸⁷ Tamtiež, II-II, q. 30 a. 3 s. c., s. 269.

⁸⁸ Tamtiež, II-II, q. 30 a. 3 co, s. 269.

Tento výnimočný filozof sa ďalej pýta, či je milosrdenstvo najväčšou z čností. V odpovedi hovorí, že nejaká čnosť môže byť najväčšia dvojako: jedným spôsobom sama o sebe a druhým spôsobom vzhľadom na vlastniaceho. Samo o sebe síce milosrdenstvo je najväčšie. Rozdáva totiž iným a odstraňuje nedostatky iných. A to je zvlášť vlastné vyššiemu. Preto sa milosrdenstvo považuje za Božiu vlastnosť a hovorí sa, že v tom sa najviac ukazuje jeho všemohúcnosť.

Avšak vzhľadom k vlastniacemu milosrdenstvo nie je najväčšie, iba ak by bol najväčší ten, kto ho vlastní, ten, kto nikoho nemá nad sebou, ale všetkých pod sebou. Totiž pre toho, kto má niekoho nad sebou, je viac a lepšie spojiť sa s vyšším, než dopĺňať nedostatok nižšieho. A teda pre človeka, ktorý má nad sebou Boha, láska, ktorou sa spája s Bohom je lepšia ako milosrdenstvo, ktoré dopĺňa nedostatky blízkych. Avšak medzi čnosťami, ktoré sa vzťahujú na blížneho, milosrdenstvo je najväčšie, pretože má väčší úkon. A vyššiemu a lepšiemu ako takému sa patrí dopĺňať nedostatky druhého.⁸⁹

K vzťahu lásky a milosrdenstva ešte hovorí, že vzhľadom k vonkajším skutkom spočíva kresťanský život v milosrdenstve, ale vnútorný cit lásky, ktorým sa spájame s Bohom, je viac ako láska a milosrdenstvo k blížnemu.⁹⁰ Láskou sa pripodobňujeme Bohu citom spojenia, milosrdenstvom sa pripodobňujeme Bohu v činnosti.⁹¹

Sv. Tomáš Akvinský sa zaoberá aj otázkou, či je zlo pohnútkou k milosrdenstvu. Vychádza z toho, že milosrdenstvo je druhom smútku. A pohnútkou smútku je zlo. A teda zlo je pohnútkou k milosrdenstvu.⁹² Hoci tým nemyslí zlo ako také. Cituje pritom Aristotela, ktorý tvrdí, že ukrutnosť je niečo iné ako úbohosť a vyháňa zľutovanie.⁹³

Pod zlom, ktoré vzbudzuje milosrdenstvo, sa rozumie nešťastie, utrpenie, ktoré človek nechce. Je to napríklad vtedy, keď niekto mal dobrý úmysel, ale

⁸⁹ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Theologická summa*. Olomouc: Krystal O.P., 1937, II-II, q. 30 a. 4 co, s. 271.

⁹⁰ Tamtiež, II-II, q. 30 a. 4 ad 2, s. 271.

⁹¹ Tamtiež, II-II, q. 30 a. 4 ad 3, s.271.

⁹² Tamtiež, II-II, q. 30 a, 1 s.c, s. 266.

⁹³ Tamtiež, II-II, q. 30 a. 1 arg. 2, s. 266.

dopadlo to zle.⁹⁴ V tomto istom článku tiež vysvetľuje, že keďže milosrdenstvo je sústrast' s nešťastím iného, prejavuje sa vo vzťahu k druhému človekovi, nie k sebe. Teda milosrdenstvo nie je so sebou samým, ale je to bolesť, ktorá sa dá prirovnať tomu, keď sami trpíme kvôli niečomu krutému. Podobne, keď trpia osoby, ktoré sú s nami spojené a sú akoby našou súčasťou, ako napríklad deti alebo rodičia. Vtedy ich nielenže ľutujeme, ale bolí nás to ako vlastné rany.⁹⁵

Anjelský učiteľ sa ďalej pýta, či môže byť nedostatok dôvodom k zľutovaniu. Hovorí, že keby to tak bolo, potom tí, ktorí majú najviac nedostatkov, by sa museli najviac zľutovávať. Ale Aristoteles proti tomu tvrdí, že tí, ktorí úplne zahynuli, sa nezľutovávajú. Sv. Tomáš Avinský k tomu dodáva, že tí, ktorí sú v nekonečných zlách, sa neboja trpieť ešte viac a preto sa nezľutovávajú. A podobne tí, ktorí sa príliš boja, lebo natoľko majú pred sebou vlastné utrpenie, že nevidia cudzie nešťastie.⁹⁶ Ďalej tvrdí, že ani pyšní sa nezľutovávajú, lebo inými opovrhujú a považujú ich za zlých. Preto sa domnievajú, že druhí trpia zaslúžene.⁹⁷

Tomáš Akvinský však vysvetľuje, že nedostatok je dôvodom k zľutovaniu vždy vtedy, keď niekto považuje nedostatok iného za svoj pre jednotu lásky alebo pre možnosť trpieť podobne. V prvom prípade sa milujúci tak identifikuje s nešťastím druhého, že ho považuje za svoje. Preto sv. Pavol hovorí: „*Radujte sa s radujúcimi a plačte s plačúcimi!*“⁹⁸

V druhom prípade sa človek zľutováva podľa vecného spojenia, keď si uvedomí, že môže trpieť podobne. Robia tak starí a múdri, ktorí uvažujú, že by mohli upadnúť do nešťastia, alebo tiež slabí a bojazliví sú skôr milosrdní. Naopak však tí, ktorí sa považujú za šťastných a natoľko mocných, že sa domnievajú, že nemôžu nič zlé utrpieť, nemajú toľko zľutovania.⁹⁹

⁹⁴ Tamtiež, II-II, q. 30 a. 1 co, s. 266.

⁹⁵ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Theologická summa*. Olomouc: Krystal O.P., 1937, II-II, q. 30 a. 1 ad 2, s. 267.

⁹⁶ Tamtiež, II-II, q. 30 a. 2 ad 2, s. 268.

⁹⁷ Tamtiež, II-II, q. 30 a. 2 ad 3, s. 268.

⁹⁸ Rim 12,15

⁹⁹ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Theologická summa*. Olomouc: Krystal O.P., 1937, II-II, q. 30 a. 2 co, s. 268.

Sv. Tomáš Akvinský spomína milosrdenstvo aj ako protiklad závidi. Hovorí, že podľa Aristotela stojí závišť v opozícii k milosrdenstvu. Lebo závistlivý človek je smutný z dobra blížneho, milosrdný je však smutný zo zla blížneho. Preto závistliví ľudia nie sú milosrdní a naopak.¹⁰⁰

Za závažný priestupok proti milosrdenstvu považuje *Anjelský učiteľ* bezprávie páchané proti vdovám a sirotám, pretože škoda spôsobená týmito osobám je pre nich ťažšia, keďže nemajú pomocníka.¹⁰¹

To, čo svätý Tomáš Akvinský v 13. storočí spoznal o Božom milosrdenstve rozumom osvieteným vierou, zjavil Pán Ježiš svätej Faustíne Kowalskej v 20. storočí pre celé ľudstvo slovami: „*Povedz, že milosrdenstvo je najväčšou vlastnosťou Boha. Všetky diela mojich rúk sú korunované milosrdenstvom.*“¹⁰²

¹⁰⁰ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Theologická summa*. Olomouc: Krystal O.P., 1937, II-II q. 36 a. 3 ad 3, s. 327.

¹⁰¹ Tamtiež, II-II q. 65 a 4 ad 2, s. 542.

¹⁰² KOWALSKÁ, M. F. *Denníček*. Smižany: SAC Pallotti, 2003, s. 155.

2.3 Sv. Faustína Kowalská

Počas života sestry Faustíny sa stávalo, že ju ironicky volali „svätá“ a ju to veľmi trápilo. Sťažovala sa na to Pánovi a Ježiš jej odpovedal: „*Nebud' smutná, ty si svätá, ja to oznámim svetu. Príde deň, keď ťa budú nazývať svätou, ale z lásky.*“¹⁰³

Určite už oveľa skôr, ako Ján Pavol II. v Nedeľu Božieho milosrdenstva v Jubilejnom roku 2000 na Svätopeterskom námestí s očividnou radosťou vyhlásil svoju krajanuku za svätú, bola táto jednoduchá laická sestra z Poľska jednou z najznámejších a najobľúbenejších rehoľníčok Katolíckej cirkvi. Koho by to udivovalo? Ved' Ježiš jej daroval nádherné povolanie: viesť ľudstvo k veľkej dôvere v Božie milosrdenstvo, ktoré „*je také veľké, že ho po celú večnosť nebude môcť pochopiť žiaden rozum, ani ľudský ani anjelský.*“¹⁰⁴

Ona sama prosila Boha pre svoje povolanie iba o jedno: „*Ó, môj Ježiš, každý z tvojich svätých vyžaruje jednu z tvojich vlastností. Ja chcem byť preniknutá tvojim dobrotivým, milosrdným Srdcom, ktoré chcem oslavovať. Tvoje milosrdenstvo, Ježiš, nech je vryté do môjho srdca ako pečať, ako moje znamenie v tomto a budúcom živote.... Urob moje srdce milosrdným a ochotným prijať kríž. Nechcem ho zatvárať pred nikým, ani nie pred tými, ktorí ho zneužívajú.*“¹⁰⁵

Sestra Faustína je dnes známa na celom svete ako apoštolka Božieho milosrdenstva. Teológovia je zaraďujú medzi významných mystikov Cirkvi. V knihe *Vstaňte, pod'me!*, ktorú Svätý otec Ján Pavol II. napísal pri príležitosti štyridsiateho piateho výročia svojej biskupskej vysviacky a strieborného jubilea na Petrovom stolci, líči svoje spomienky. Počas vojny, keď bol robotníkom v závode Solway, teda v mieste, ktoré je spojené s Lagiewnikami, často chodieval na hrob sestry Faustíny, keď ešte nebola vyhlásená za blahoslavenú.

¹⁰³ Sr. Mária Faustína Kowalská ohlasovateľka Božieho milosrdenstva. *Vítazstvo Srdca*, 2001, roč. 6, č. 25, s. 4

¹⁰⁴ Tamtiež, s. 4.

¹⁰⁵ Tamtiež, s. 4.

Všetko to bolo obdivuhodné, nepredvídateľné, ak si človek uvedomí, že to bolo obyčajné dievča. Mohol si vtedy čo len pomyslieť, že ju bude môcť najprv beatifikovať a potom aj kanonizovať? Vstúpila do kláštora vo Varšave, potom ju preložili do Vilnius a napokon do Krakova. Práve ona niekoľko rokov pred vojnou mala veľké videnie milosrdného Krista, ktorý ju vyzval, aby sa stala apoštolkou úcty k Božiemu milosrdenstvu, ktorá sa neskôr v Cirkvi tak rozšírila.

Sestra Faustína zomrela v roku 1938. Odtiaľ, z Krakova, kult Božieho milosrdenstva vstúpil do veľkého prúdu udalostí svetových rozmerov. Keď Karol Wojtyła stal arcibiskupom, poveril profesora Ignacyho Rozyckého preštudovaním jej spisov. Ten napokon vyhlásil: »Je to vynikajúca mystička«.¹⁰⁶

O živote a duchovných zážitkoch sestry Faustíny sa dozvedáme z *Denníčka*, ktorý písala z poslušnosti voči vôli Pána Ježiša a ktorú jej potvrdil aj jej spovedník Jozef Andrasz, SJ. Posolstvom Božieho milosrdenstva sa zaoberal aj Michal Sopočko, ktorý bol duchovným vodcom sestry Faustíny, horlivo pracoval na rozšírení tohto posolstva a snažil sa ho aj teologicky podložiť. Najobširnejšiu teologickú analýzu diela sestry Faustíny urobil už spomínaný profesor Rozycky v práci *Iudicium alterius Theologi Censoris*, ktorú napísal po francúzsky a bola zverejnená v roku 1980 Kongregáciou pre kauzy svätých.¹⁰⁷

Podľa tejto práce je formálnym predmetom úcty zjavenej sestre Faustíne milosrdenstvo Trojjediného Boha. Materiálnym predmetom je obraz Božieho milosrdenstva. Podstatou celého kultu je dôvera.¹⁰⁸ Poukazuje na to aj nápis v dolnej časti obrazu: Ježiš, dôverujem Ti!¹⁰⁹

Pápež Ján Pavol II. k tomu hovorí: „*Je to jednoduchá modlitba, ktorú nás naučila sestra Faustína a ktorú môžeme mať na perách v každej chvíli nášho života. Koľkokrát som aj ja ako robotník a študent, neskôr ako kňaz a biskup v ťažkých časoch poľskej histórie opakoval túto jednoduchú a hlbokú výzvu, pociťujúc jej účinnosť a silu.*“¹¹⁰

¹⁰⁶ JÁN PAVOL II., *Vstaňte, podme!*, SSV, Trnava 2004, s. 129-130.

¹⁰⁷ WITKO, A. *Úcta k Božiemu milosrdenstvu*. Trnava: Dobrá kniha, 2006, s. 9.

¹⁰⁸ Tamtiež, s. 20.

¹⁰⁹ V prílohe III. možno nájsť obraz Božieho milosrdenstva.

¹¹⁰ JÁN PAVOL II. - audiencia 21. 8. 2002, In: *Katolícke noviny*, 35/ 2002, Bratislava: SSV, 2002, s. 7.

Tento jednoduchý akt odovzdanosti Ježišovi preráža tie najhustejšie mračná a necháva preniknúť lúču svetla do života kohokoľvek.¹¹¹ Teda nijaký vonkajší úkon tejto úcty neprinesie milosti, ktoré prisľúbil Ježiš, ak nebude výrazom vnútornej dôvery. Preto napr. uctievanie obrazu Božieho milosrdenstva, aj keby bolo akokoľvek veľkolepé, vôbec nezabezpečí milosti, ktoré Ježiš prisľúbil pri uctievaní tohto obrazu, ak nebude vonkajším prejavom dôvery.

Druhým základom je konanie milosrdenstva. Nepatrí však k podstate úcty, nie je najdôležitejšie, ani absolútne nevyhnutné. Treba však povedať, že ten, kto má možnosť konať skutky milosrdenstva a zanedbáva ich, nedosiahne milosti spojené s konkrétnymi formami úcty.¹¹²

Medzi formy úcty patrí uctievanie obrazu Božieho milosrdenstva, slávenie sviatku Božieho milosrdenstva, modlitba korunky k Božiemu milosrdenstvu, uctievanie hodiny Ježišovej smrti a šírenie kultu Božieho milosrdenstva. S každou formou úcty sú spojené veľké prisľúbenia. Ježiš vyzýva sestru Faustínu: *„Dcéra moja, rob, čo je v tvojej moci, aby sa šírila úcta k môjmu milosrdenstvu. Ja vykonám to, čo ty nebudeš môcť. Povedz ubolenému ľudstvu, nech sa privinie k môjmu milosrdnému srdcu a ja ho naplním pokojom.“*¹¹³

Šíriteľom milosrdenstva Ježiš odkazuje, že ich bude ochraňovať po celý život ako láskavá matka svoje nemluvňa a v hodine smrti im nebude Sudcom, ale milosrdným Spasiteľom. Jedno prisľúbenie, ktoré sa týka rozširovania tejto úcty, je určené kňazom: *„Povedz mojim kňazom, že zatvrdilí hriešnici sa budú kajať po ich slovách, keď budú hovoriť o mojom nesmiernom milosrdenstve, o zľutovaní, ktoré mám voči nim vo svojom srdci. Kňazom, ktorí budú hlásať a oslavovať moje milosrdenstvo, dám predivnú moc a pomažem ich slová a pohnem srdcia, ku ktorým budú hovoriť.“*¹¹⁴

Úcta k Božiemu milosrdenstvu je preniknutá tajomstvom Ježišovho utrpenia. V Korunke Božieho milosrdenstva vyprosujeme Božie milosrdenstvo

¹¹¹ JÁN PAVOL II., *Svätorečenie sestry Faustíny*. In: *Katolícke noviny*, 20/ 2000, Bratislava: SSV, 2000, s. 7.

¹¹² WITKO, A. *Úcta k Božiemu milosrdenstvu*. Trnava: Dobrá kniha, 2006, s. 23-24.

¹¹³ KOWALSKÁ, M. F. *Denníček*. Smižany: SAC Pallotti, 2003, s. 408.

¹¹⁴ Tamtiež, s. 544.

pre seba a pre celý svet pre zásluhy Ježišovho utrpenia. V *Iudicium alterius Theologi Censoris* profesor Rozycky vysvetľuje, že uctievaním Ježišovho bolestného utrpenia sa neodvolávame len na zadosťučinenie, ktoré Ježiš vykonal za nás, ale vzývame Otcovo milosrdenstvo voči nám, čiže vstupujeme do toho vzťahu lásky, ktorého vyjadrením je Ježišovo utrpenie, a používame pritom najsilnejšie argumenty.¹¹⁵

Ohľadom korunky sestra Faustína počula v duši hlas: „*Každú dušu, ktorá sa bude modliť túto korunku, budem v hodine smrti brániť ako svoju chválu. Ak sa ju pri zomierajúcom pomodlia druhí, dosiahnu tie isté odpustky. Keď sa pri zomierajúcom odrieka táto korunka, zmierňuje sa Boží hnev a nepochopiteľné milosrdenstvo zaplavuje dušu. Vzruší sa vnútro môjho milosrdenstva pre bolestné umučenie môjho Syna.*“¹¹⁶

Obyčaj uctievať si hodinu smrti Pána Ježiša je v Cirkvi veľmi stará, ale najčastejšie sa obmedzovala na tretiu hodinu popoludní každý piatok, s dôrazom na Veľký piatok. Zjavenia sestry Faustíny dodali tretej hodine nový rozmer a vyzdvihli ju ako čas osobitnej milosti. „*V tejto hodine vyprosíš všetko pre seba aj pre druhých. Je to hodina, v ktorej sa dostalo milosti celému svetu - milosrdenstvo zvíťazilo nad spravodlivosťou. Dcéra moja, snaž sa v tejto hodine vykonať si krížovú cestu, ak ti to dovoľia povinnosti. Ak si nemôžeš vykonať krížovú cestu, tak aspoň na chvíľu vojdí do kaplnky, ponor sa do modlitby tam, kde si, aspoň na krátku chvíľu.*“¹¹⁷

Karol Wojtyła ako krakovský arcibiskup bránil sestru Faustínu, keď sa v Ríme spochybňovala jej ortodoxnosť, najmä kvôli chybnému talianskemu

¹¹⁵ WITKO, A. *Úcta k Božiemu milosrdenstvu*. Trnava: Dobrá kniha, 2006, s. 101.

¹¹⁶ KOWALSKÁ, M. F. *Denníček*. Smižany: SAC Pallotti, 2003, s. 326. *Pán Ježiš dal sestre Faustíny podrobné inštrukcie k tejto modlitbe: „Budeš sa ju modliť na obyčajnom ruženci nasledujúco: najprv sa pomodlíš jeden Otče náš, Zdravas Mária a verím v Boha. Potom na zrnkách Otčenáša budeš hovoriť nasledujúce slová: Večný Otče, obetujem Ti telo i krv, dušu i božstvo Tvojho najmilšieho Syna a nášho Pána Ježiša Krista na odčinenie našich hriechov i hriechov celého sveta. Na zrnkách zdravasov budeš hovoriť nasledujúce slová: Pre jeho bolestné umučenie maj milosrdenstvo s nami i s celým svetom. Na zakončenie sa pomodlíš trikrát tieto slová: Svätý Bože, Svätý Mocný, Svätý Nesmrteľný, zmiluj sa nad nami i nad celým svetom.“ č. 476.*

¹¹⁷ KOWALSKÁ, M. F. *Denníček*. Smižany: SAC Pallotti, 2003, s. 559.

prekladu jej *Dennička*.¹¹⁸ Keď v roku 1964 dostal od kardinála Ottavianiho súhlas, aby začal informatívny proces, zveril bezprostredný dozor v tejto veci biskupovi Groblickému.¹¹⁹ V roku 1967 bol úspešne ukončený diecézny proces a 31. januára 1968 bol dekrétom Kongregácie pre kauzy svätých formálne otvorený proces beatifikácie. Avšak zákaz rozširovania kultu Božieho milosrdenstva vo forme predloženej sestrou Faustínou, vydaný ešte v roku 1958, trval až do apríla 1978.¹²⁰

O 6 mesiacov potom sa kardinál Wojtyła stal pápežom. A práve skrze tohto pápeža máme nielen vzácny vzor svätosti svätú, Faustínu Kowalskú ale on sám sa z pozície svojho úradu vo veľkej miere zaslúžil o to, aby sa posolstvo Božieho milosrdenstva šírilo po celom svete. Poslanie sestry Faustíny tak nachádza nielen hlboké opodstatnenie v Svätom písme a dokumentoch Cirkvi, ale aj obzvlášť korešponduje s encyklikou Jána Pavla II. *Dives in Misericordia*.

Počas svätorečenia sestry Faustíny hovoril pápež podrobne o teologickom význame sviatku Božieho milosrdenstva: „*Skôr ako udeľuje Ježiš apoštolom moc odpúšťať hriechy, ukazuje im svoje ruky a bok. Odvoláva sa teda na rany svojho umučenia, zvlášť na ranu srdca. To je prameň, z ktorého vytryskla veľká vlna milosrdenstva, ktorá sa vylieva na celé ľudstvo. Z tohto srdca uvidí sr. Faustína vychádzať dva svetelné lúče, ktoré budú ožarovať svet.*“¹²¹

Cez Pánovo utrpenie, smrť a zmŕtvychvstanie prúdi k ľuďom všetkých čias milosť neohraničeného odpúšťania hriechov. Veľkonočné tajomstvo vykúpenia je teda nerozlučne spojené s tajomstvom Božieho milosrdenstva.

Keď sa sestra Faustína pýtala Ježiša na význam lúčov, ktoré videla vychádzať z Jeho prebodnutého Srdca, Pán jej jednoduchými slovami vysvetľuje: „*Tie dva lúče znamenajú krv a vodu. Svetlý lúč predstavuje vodu, ktorá ospravedľňuje duše, červený lúč znamená krv, ktorá je životom duší... Tieto dva lúče vyšli z hĺbky môjho milosrdenstva vtedy, keď bolo na kríži kopijou prerazené*

¹¹⁸ WITKO, A. *Úcta k Božiemu milosrdenstvu*. Trnava: Dobrá kniha, 2006, s. 122.

¹¹⁹ KOSICKI, G. W. *John Paul II.: The Great Mercy Pope*. Stockbridge: Marian Press, s. 132.

¹²⁰ WITKO, A. *Úcta k Božiemu milosrdenstvu*. Trnava: Dobrá kniha, 2006, s. 123-124.

¹²¹ Sr. Mária Faustína Kowalská ohlasovateľka Božieho milosrdenstva. *Vitazstvo Srdca*, 2001, roč.6, č.25, s. 21.

moje zomierajúce srdce. Tieto lúče chránia duše pred hnevom môjho Otca. Šťastný, kto bude žiť v ich tieni, lebo ho nezasiahne Božia spravodlivá ruka.“¹²²

¹²² KOWALSKÁ, M. F. *Denníček*. Smižany: SAC Pallotti, 2003, s. 104.

3. Milosrdenstvo v náuke Cirkvi

3.1 Vyjadrenia Magistéria do Druhého vatikánskeho koncilu

Učiteľský úrad Cirkvi nepredkladá priamo učenie o milosrdenstve. Táto téma nie je v Magistériu prvoradou, ale sekundárne sa v dokumentoch môžeme stretnúť s vyjadreniami, ktoré explicitne spomínajú milosrdenstvo.

V polovici piateho storočia, keď musela Cirkev brániť pravú náuku o milosti proti semipelagiánom, teológovia často čerpali zo spisov svätého Augustína. A tak ako on, aj oni spojili milosť s milosrdenstvom. Prosper z Akvitánie zostavil *Zoznam pápežských vyjadrení o učení o milosti (Indiculus)*, ktorý v stručnom zhrnutí prejavov Rímskej stolice, Rímom potvrdených afrických koncilov a napokon viery, ako sa vyslovila v liturgiách, predstavil v klasickej forme cirkevné učenie o pôsobení milosti. Už na konci piateho storočia platil tento zoznam ako smerodajný výklad cirkevného učenia o milosti a nadobudol potom veľký význam.¹²³

V jednom z týchto vyjadrení sa hovorí, že vďaka kňazským modlitbám a modlitbám celej Cirkvi Boh ráči priťahovať k sebe mnohých zo všetkých možných omylov, vytŕha ich z moci tmy a prenáša do kráľovstva svojho milovaného Syna¹²⁴ a z nádob hnevu utvára nádoby milosrdenstva.¹²⁵

Semipelagiánske polemiky sa ukončili v južnom Francúzsku za biskupa Cesaria z Arles na malej provinčnej *synode v Orange* (529), ktorú potvrdil pápež Bonifác II. (531). Táto synoda tiež spomína Božie milosrdenstvo. Kto hovorí, že keď my bez Božej milosti veríme, chceme, túžime, usilujeme sa, pracujeme,

¹²³ NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 395.

¹²⁴ Kol 1, 13

¹²⁵ Zoznam pápežských vyjadrení ohľadom učenia o milosti, DS 246, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*, č. 774, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 397.

modlíme sa, bdieme, namáhame sa, prosíme, hľadáme, klopecme, vtedy sa nám udeľuje milosrdenstvo Božie. Aby sme mohli veriť alebo aby sme všetko to, ako sa patrí mohli vykonávať, deje sa v nás vliatím a vnuknutím Ducha Svätého.

Aj to vyznávame a veríme na našu spásu, že v každom dobrom diele nie sme to my, čo začíname, a potom by nás malo podporovať Božie milosrdenstvo, ale Boh sám vopred vlieva bez akejkoľvek predchádzajúcej zásluhy svoju vieru a svoju lásku, aby sme sa verne usilovali o milosť krstu a aby sme po krste s jeho pomocou spĺňali, čo sa mu páči.¹²⁶

Božie milosrdenstvo pôsobí aj vo sviatostiach. Píše o tom pápež Inocent III. v *liste biskupovi Ymbertovi z Arles*. V tomto liste z roku 1201, vysvetľuje užitočnosť krstu detí. „*Túto bránu [do neba] otvorila milosrdne svojim veriacim až Kristova krv. Milosrdný Boh, ktorý chce, aby nikto nezahynul, nedopúšťa, aby zahynuli tie deti, ktoré každodenne umierajú v takom veľkom počte, ale aj im zabezpečil prostriedok spásy.*“¹²⁷

Pápež Klement VI. vyložil v jubilejnej bule *Unigenitus Dei Filius* z roku 1343 základné pravdy o odpustkoch. V nej vyhlasuje, že nástupcovia svätého Petra majú tento poklad veriacim rozdeľovať a milosrdne aplikovať raz na úplné, inokedy na čiastočné odpustenie časného trestu za hriechy tak, ako sa to pred Bohom bude zdať vhodným, skutočne skrúšeným ľuďom, čo sa vyspovedali.¹²⁸

Tridentský koncil používa výraz milosrdenstvo vo viacerých dokumentoch. V *Dekréte o ospravedlivení* z roku 1547 sa hovorí, že účinnou príčinou ospravedlivenia je milosrdný Boh, ktorý nás bez našej zásluhy obmýva a posväcuje, poznačujúc a mažúc prisľúbeným Duchom svätým, ktorý je závdavkom nášho dedičstva.¹²⁹ Bolo veľmi dôležité vysvetliť katolícke učenie

¹²⁶ DRUHÁ SYNODA V ORANGE, DS 397, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 783, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 400.

¹²⁷ *List pápeža Inocenta III. Ymbertovi, biskupovi v Arles*. DS 780-781, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 774, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 294.

¹²⁸ KLEMENT VI., Jubilejná bula *Unigenitus Dei Filius*. DS 1026, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 678, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 347.

¹²⁹ TRIDENTSKÝ KONCIL, *Dekrét o ospravedlivení*. DS 1529, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 799, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 406.

o ospravodlivení v konfrontácii s protestantským náhľadom. Protestantská teológia hlásala dôverujúcu vieru, podľa ktorej ten, čo verí a dúfa, musí si byť absolútne istý o svojej aktuálnej spáse alebo o svojom ospravodlivení, ako aj o budúcej spáse, alebo o svojej skutočnej predestinácii.¹³⁰

Dekrét o ospravodlivení sa k tejto otázke vyjadruje takto: „*Ani jeden kresťan nesmie pochybovať o Božom milosrdenstve a o Kristovej zásluhe, o sile a účinnosti sviatostí, predsa sa však vzhľadom na seba, na svoju slabosť a nedostatočnú disponovanosť môže obávať o svoje omilostenie; nikto predsa s istotou viery, do ktorej sa nemôže vklízuť omyl, nemôže vedieť, že dosiahol Božie milosrdenstvo.*“¹³¹

Ďalej hovorí, že ospravodlivujúca viera nie je iba dôvera v Božie milosrdenstvo, alebo že samou dôverou by sme boli ospravedlnení.¹³² Taktiež odsudzuje vyjadrenie, podľa ktorého strach pred peklom, pre ktorý sa v bôli nad hriechom utiekame k Božiemu milosrdenstvu, alebo sa zdržiavame hrešenia, je hriechom alebo robí hriešnika ešte horším.¹³³

Tridentský koncil proti tomu vyhlásil: „*Pretože sa všetci prehrešujeme v mnohom, každý musí mať pred očami tak jeho milosrdenstvo a dobrotu, ako aj jeho prísnosť a súd, a nikto nemôže seba samého súdiť, aj keď si nie je vedomý nijakej viny. Nijaký ľudský život totiž nebude skúšaný a súdený ľudským súdom, ale súdom Božím, ktorý osvetlí, čo je skryté vo tme, a vyjaví úmysly srdca.*“¹³⁴

Ďalšou oblasťou, v ktorej Tridentský koncil spomína milosrdenstvo, je sviatosť pokánia. Touto problematikou sa zaoberalo 14. zasadnutie koncilu a v roku 1551 bol vydaný dokument pod názvom *Učenie o sviatosti pokánia*.

¹³⁰ GÜNTHÖR; A. *Morálna teológia II/a*, Rím: SÚSCM, 1990, s. 195.

¹³¹ TRIDENTSKÝ KONCIL, *Dekrét o ospravodlivení*, DS 1533-1534, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 804, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 408.

¹³² TRIDENTSKÝ KONCIL, *Kánony o ospravodlivení*. DS 1562, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 830, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 416.

¹³³ TRIDENTSKÝ KONCIL, *Kánony o ospravodlivení*. DS 1558, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 826, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 415.

¹³⁴ TRIDENTSKÝ KONCIL, *Dekrét o ospravodlivení*. DS 1548-1548, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 817, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 414.

Koncil potvrdzuje, že táto sviatosť je darom Boha, bohatého na milosrdenstvo, ktorú ponúka tým, ktorí po krste znova upadli do hriechu.¹³⁵ Podľa učenia koncilu je ľútosť natoľko prípravou na odpustenie hriechov, nakoľko je spojená s dôverou v Božie milosrdenstvo a s predsavzatím urobiť ostatné, čo sa vyžaduje pre náležité prijatie tejto sviatosti.¹³⁶

V roku 1562 vydal Tridentský koncil *Učenie o obete svätej omše*. Svätá omša je podľa koncilu miestom, kde sa nám tiež sprostredkováva Božie milosrdenstvo. Táto obeta je skutočnou zmiernou obetou a ňou sa spôsobuje, že dosahujeme milosrdenstvo a nachádzame milosť a pomoc v pravom čase, keď pred Boha predstupujeme s priamym srdcom, so správnou vierou, s bázňou a úctou, s ľútosťou a pokáním.¹³⁷

3.2 Druhý vatikánsky koncil

Druhý vatikánsky koncil hovorí o milosrdenstve iba okrajovo a väčšinou v súvislosti s charitatívnou činnosťou Cirkvi. O Božom milosrdenstve sa koncil vyjadruje veľmi zriedkavo. V dokumentoch je Boh trikrát označený ako milosrdný. V dogmatickej konštitúcii *Dei Verbum* sa hovorí: „*teda knihy Starého zákona, primerane položeniu ľudského pokolenia pred príchodom obdobia Kristom prinesenej spásy, všetkým dávajú poznať Boha a človeka, ako aj, akým spôsobom spravodlivý a milosrdný Boh zaobchodí s ľuďmi*“¹³⁸.

V dogmatickej konštitúcii *Lumen gentium* je Bohu dvakrát priradený prívlastok *milosrdný*. Ale spasiteľný plán zahrňuje aj tých, čo uznávajú Stvoriteľa,

¹³⁵ TRIDENTSKÝ KONCIL, *Učenie o sviatosti pokánia*. DS 1668, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 642, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 335.

¹³⁶ TRIDENTSKÝ KONCIL, *Učenie o sviatosti pokánia*. DS 1676 In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 650, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 337.

¹³⁷ TRIDENTSKÝ KONCIL, *Učenie o obete svätej omše*. DS 1743, In: NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. č. 599, Trnava: Dobrá kniha, 1995, s. 318.

¹³⁸ DRUHÝ Vatikánsky koncil, *Dogmatická konštitúcia Dei Verbum*. č. 15, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu I*. Rím: SÚSCM, 1968, s. 169.

a medzi nimi predovšetkým moslimov, čo tvrdia, že sa pridávajú Abrahámovej viery a spolu s nami sa klaňajú jednému a milosrdnému Bohu, ktorý bude súdiť ľudí v posledný deň.¹³⁹ Tí, čo pristupujú k sviatosti pokánia, získajú od milosrdného Boha odpustenie urážok, ktorými sa proti nemu previnili, a zároveň sa zmierujú s Cirkvou, ktorej hriechmi ublížili a ktorá napomáha ich obrátenie láskou, príkladom a modlitbami.¹⁴⁰

Táto vieroučná konštitúcia spomína ešte raz Božie milosrdenstvo v súvislosti s potrebou odpustenia: „*Keďže sa všetci v mnohom prehrešujeme, neprestajne potrebujeme Božie milosrdenstvo a musíme sa každodenne modliť: A odpusť nám naše viny!*“¹⁴¹

Dekrét *Ad gentes* vidí prejav Božieho milosrdenstva aj vo stvorení: Boh i nás slobodne stvoril vo svojej preveľkej a milosrdnej láskavosti a okrem toho nás dobrotivo pozýva mať účasť na svojom živote a na svojej sláve.¹⁴²

Pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes* priraduje prívlastok *milosrdný* Ježišovi Kristovi. Okrem toho kresťanská viera učí, že telesná smrť - od ktorej by bol človek uchovaný, keby nebol zhrešil - bude premožená, keď mu všemohúci a milosrdný Spasiteľ prinavrátí stav spásy stratený vlastnou vinou.¹⁴³

Vo vieroučnej konštitúcii o Cirkvi je spojené poslanie Panny Márie v pláne spásy s milosrdenstvom. „*Otec milosrdenstiev chcel, žeby vtelenie predchádzal súhlas predurčenej matky, a tak ako žena prispela k smrti, aby prispela aj k životu.*“¹⁴⁴ Vo verejnom živote Ježišom jeho matka sa zreteľne objavuje hneď na počiatku, keď na svadbe v Káne Galilejskej, pohnutá

¹³⁹ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*. č. 16, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu I*. Rím: SÚSCM, 1968, s. 83.

¹⁴⁰ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*. č. 11, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu I*. Rím: SÚSCM, 1968, s. 76.

¹⁴¹ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*. č. 40, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu I*. Rím: SÚSCM, 1968, s. 117.

¹⁴² DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dekrét *Ad gentes*. č. 2, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu II*. Rím: SÚSCM, 1970, s. 210.

¹⁴³ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes*. č. 18, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu I*. Rím: SÚSCM, 1968, s. 244.

¹⁴⁴ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*. č. 56, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu I*. Rím: SÚSCM, 1968, s. 139.

milosrdenstvom, svojím zásahom dala podnet k začiatku divotvornej činnosti Ježiša Mesiáša.¹⁴⁵

Druhý vatikánsky koncil podľa slov apoštola Pavla pripomína, že k povolaniu ku svätosti patria aj city milosrdenstva, dobroty, pokory, miernosti a trpezlivosti.¹⁴⁶ Dekrét o laickom apoštoláte obsiahlejšie rozpracováva problematiku charitatívnej činnosti Cirkvi. Hoci sa [Cirkev] teší z podujatí iných, dobročinnú lásku si obhajuje ako svoju povinnosť a neodňateľné právo. Cirkev má teda v nevšednej úcte milosrdenstvo voči chudobným a chorým, ako aj charitatívne a svojpomocné diela na úľavu ľudských tiesní každého druhu.¹⁴⁷

Zdôrazňuje, že pri poskytovaní pomoci iným sa má s najväčšou jemnosťou brať ohľad na slobodu a ľudskú dôstojnosť toho, čo prijíma pomoc. Najskôr sa má urobiť záležitosť požiadavkám spravodlivosti, aby sa neposkytovalo ako dar z lásky to, čo sa malo dať zo spravodlivosti. Majú sa odstrániť nielen následky, ale aj príčiny nedostatkov. Taktiež vyzýva laikov, aby vážili a podľa možnosti podporovali súkromné a verejné i medzinárodné charitatívne diela a podujatia sociálnej pomoci, ktoré účinne pomáhajú jednotlivcom a národom v núdzi.¹⁴⁸

Dekrét *Christus Dominus* vyzýva biskupov, aby zdôrazňovali veriacim povinnosť napomáhať a podporovať združenia, ktoré sledujú priamo alebo nepriamo nadprirodzený cieľ, teda sa usilujú o dokonalejší život alebo o hlásanie Kristovho evanjelia všetkým ľuďom alebo o rozvoj kresťanskej náuky a verejného uctievania Boha, alebo sa venujú skutkom milosrdenstva a kresťanskej lásky.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Jn 2, 1-11

¹⁴⁶ Kol 3, 12

¹⁴⁷ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dekrét *Apostolicam actuositatem*. č. 8, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu II*. Rím: SÚSCM, 1970, s. 157.

¹⁴⁸ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dekrét *Apostolicam actuositatem*. č. 8, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu II*. Rím: SÚSCM, 1970, s. 157–158.

¹⁴⁹ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dekrét *Christus Dominus*. č. 17, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu II*. Rím: SÚSCM, 1970, s. 40.

Tento istý dokument povzbudzuje biskupov, aby preukazovali „účinné milosrdenstvo kňazom, ktorí sa nachádzajú v akomkoľvek nebezpečenstve, alebo sa dopustili nejakých pokleskov.“¹⁵⁰

Konštitúcia *Sacrosanctum Concilium* vysvetľuje, že skutkami lásky, nábožnosti a apoštolátu, veriaci jednak ukazujú, že nie sú síce z tohto sveta, ale predsa sú svetlom sveta a zároveň tým zvelebujú Otca pred ľuďmi.¹⁵¹

3.3 Katechizmus Katolíckej cirkvi

Katechizmus Katolíckej cirkvi verne a organicky podáva učenie Svätého písma a živej Tradície Cirkvi, autentického Učiteľského úradu Cirkvi, ako aj duchovné dedičstvo Otcov, Učiteľov, svätcov a svätíc Cirkvi a tak umožňuje lepšie poznať kresťanské tajomstvá a oživiť vieru Božieho ľudu.¹⁵² K tejto viere patrí aj tajomstvo Božieho milosrdenstva, o ktorom sa nehovorí v osobitnom teologickom traktáte, ale vždy znova sa objavuje ako súčasť učenia a života Cirkvi.

Pri opisovaní Božej podstaty katechizmus v súlade s poslanstvom Svätého písma hovorí aj o milosrdenstve.¹⁵³ Preberá vyjadrenia *Starého zákona*, podľa ktorých Boh „preukazuje milosrdenstvo tisícom“¹⁵⁴ a v *Novom zákone* zjavuje, že Boh je bohatý na milosrdenstvo.¹⁵⁵ Toto bezhraničné milosrdenstvo Otca ukazuje svojimi slovami a skutkami Ježiš Kristus. Avšak svojim milosrdným správaním, ktoré stotožňuje s postojom samého Boha, vyvoláva u náboženskej vrchnosti Izraela pohoršenie. Začína to tým, že jedáva s hriešnikmi a pripúšťa ich na mesiánsku hostinu a vrcholí to odpúšťaním hriechov.¹⁵⁶

¹⁵⁰ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dekrét *Christus Dominus*. č. 16, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu II*. Rím: SÚSCM, 1970, s. 39.

¹⁵¹ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Konštitúcia *Sacrosanctum Concilium*. č. 9, In: POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu I*. Rím: SÚSCM, 1968, s. 186.

¹⁵² JÁN PAVOL II., Apoštolská konštitúcia *Fidei depositum*. In: *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Trnava: SSV, 1999, s. 4.

¹⁵³ Porov. Ex 34, 6

¹⁵⁴ Ex 34, 7

¹⁵⁵ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, č. 61, Trnava: SSV, 1998, s. 64.

¹⁵⁶ Tamtiež, s. 153.

Tak ako predchádzajúce dokumenty, aj katechizmus spája milosrdenstvo s ospravedlivením. Ospravedlivenie sa udeľuje krstom a dáva nám podobnosť so spravodlivosťou Boha, ktorý nás mocou svojho milosrdenstva robí vnútorne spravodlivými.¹⁵⁷

Svätý Augustín, ktorého katechizmus cituje, sa domnieva, že ospravedlivenie hriešnikov prevyšuje samo stvorenie anjelov v spravodlivosti, lebo svedčí o väčšom milosrdenstve.¹⁵⁸ Hoci Boh chce darovať všetkým svoje milosrdenstvo, dáva každému človeku slobodu, aby ho prijal alebo odmietol. Človek sa otvára milosrdenstvu vtedy, keď ľútosťou a vyznaním hriechov priznáva svoju vinu. Vtedy ho Boh môže očistiť od neprávosti.¹⁵⁹

Božie milosrdenstvo k nám prichádza prostredníctvom Cirkvi a pôsobí najmä vo sviatosti zmierenia.¹⁶⁰ Pri odpustení hriechov sa odpúšťa aj večný trest, ale časné tresty ostávajú. Kresťan sa ich má snažiť prijímať ako milosť tým, že trpezlivo znáša utrpenia a skúšky každého druhu, a keď nadíde chvíľa, tým, že bude pokojne čeliť smrti; má sa aj usilovať, aby sa skutkami milosrdenstva a lásky, ako aj modlitbou a rozličnými kajúcnyimi skutkami úplne zbavil »starého človeka« a obliekol si »nového človeka«.¹⁶¹

Človek sa môže prehrešovať proti Božiemu milosrdenstvu zúfalstvom alebo keď sa opovážlivo spolieha, že dostane Božie odpustenie bez obrátenia a večnú slávu bez zásluhy.¹⁶² Katechizmus pripomína, že Panna Mária je Matkou milosrdenstva a preto sa máme na ňu obracať, keď prežívame svoju hriešnosť a zveriť jej prítomnosť a aj hodinu našej smrti.¹⁶³

Je tiež dôležité si všimnúť, že Božie milosrdenstvo a milosrdenstvo k blížnym tvoria neoddeliteľnú jednotu. *„Tento prúd milosrdenstva nemôže preniknúť do nášho srdca, kým neodpustíme tým, čo nás urazili. Láska, podobne ako Kristovo telo, je nedeliteľná: nemôže milovať Boha, ktorého nevidíme, ak*

¹⁵⁷ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, č. 61, Trnava: SSV, 1998, s. 491.

¹⁵⁸ Tamtiež, s. 491.

¹⁵⁹ Tamtiež, s. 462.

¹⁶⁰ Tamtiež, s. 500.

¹⁶¹ Ef 4, 24

¹⁶² *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, č. 61, Trnava: SSV, 1998, s. 515.

¹⁶³ Tamtiež, s. 645.

nemilujeme brata, či sestru, ktorých vidíme. Ak odmietame odpustiť našim bratom a sestrám, naše srdce sa uzatvára a jeho tvrdosť ho robí nepriepustným pre Otcovu milosrdnú lásku.“¹⁶⁴

Katechizmus Katolíckej cirkvi predkladá tradičné rozdelenie skutkov milosrdenstva. „Poučovať, radiť, potešovať, posilňovať sú skutky duchovného milosrdenstva takisto ako odpúšťať a trpezlivo znášať. Skutky telesného milosrdenstva sú najmä tieto: nasýtiť hladných, ujímať sa ľudí bez prístrešia, obliekať otrhaných, navštevovať chorých a väzňov, pochovávať mŕtvych.“¹⁶⁵

My všetci sme tak vyzvaní stať sa apoštolmi Božieho milosrdenstva a byť tak živým obrazom Boha v Jeho najvznešenejšej vlastnosti, v Jeho nepochopiteľnom milosrdenstve, ktoré vytrysklo z Jeho prebodnutého Srdca na kríži a chce prúdiť cez naše srdcia a duše k našim blíznym.

¹⁶⁴ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, č. 61, Trnava: SSV, 1998, s. 684.

¹⁶⁵ Tamtiež, s. 588.

Záver

Milosrdenstvo ako pojem nepatrí do bežného slovníka súčasného človeka a ani náuka o milosrdenstve nie je v teológii osobitným traktátom. Ak však spoločnosť nechce byť iba inštitúciou fungujúcou podľa právnych noriem, ale spoločenstvom ľudí, teda miestom, kde sa vzájomne obohacujú, nezaobíde sa bez uplatňovania milosrdenstva. Milosrdenstvo privádza k reálnemu obrazu o sebe samom a k zaujatiu správneho postoja voči iným.

Človek, ktorý si je vedomý Božej dobroty, ľahšie si prizná svoje chyby a hriechy, lebo vie, že Boh mu chce odpustiť. Vie zaujať správny postoj k hriechu - nebagatelizuje ho, ale ani ho nezveličuje. Taktiež dokáže vidieť zlo v iných ľuďoch, ale neodsudzuje ľudí, iba ich hriech. Dôveruje, že Božia láska spolu s ľudskými modlitbami a obetami je silnejšia ako zlo. Takto prispieva uskutočňované milosrdenstvo k ozdraveniu ľudskej spoločnosti.

V tejto práci som chcela poukázať na to, že Božie milosrdenstvo sprevádza ľudstvo od úsvitu dejín. Pravda o Božom milosrdenstve je hlboko zakotvená vo *Svätom písme*. Preto som na príklade veľkých postáv a udalostí *Starého zákona* poukázala na to, že Božie milosrdenstvo a Božia spravodlivosť si neprotirečia. Vrcholom zjavenia Božieho milosrdenstva je Ježiš Kristus, tak ako ho predstavuje *Nový zákon*. Jeho slová, skutky a hlavne jeho utrpenie a zmŕtvychvstanie sú dôkazom Božej milosrdnej lásky voči všetkým ľuďom všetkých čias.

V druhej kapitole som opísala, ako chápala milosrdenstvo žitá *tradícia Cirkvi*. V prvotnej Cirkvi sa kládol dôraz na skutky milosrdenstva voči chudobným. Spomedzi cirkevných otcov najviac hovoril o milosrdenstve sv. Augustín. Často spájal milosrdenstvo s Božou milosťou, láskou a dobrotou. Vo svojom diele *Confessiones* často vyznáva, že jeho obrátenie je dielom Božieho milosrdenstva.

Témou Božieho milosrdenstva sa zaoberal aj sv. Tomáš Akvinský vo svojom najrozsiahlejšom diele *Summa theologiae*. Zaoberá sa podstatou milosrdenstva, opisuje ako čnosť a ako vášeň, zaujímajú ho pohnútky

k milosrdenstvu. Tento veľký teológ hovorí, že milosrdenstvo je Božia vlastnosť, v ktorej sa najviac prejavuje Božia všemohúcnosť.

Tento aspekt Božej lásky vystúpil ešte oveľa viac do popredia v dnešnej dobe práve vďaka posolstvu, ktoré dostala sestra Faustína Kowalská. Pápež Ján Pavol II. z pozície svojho úradu mohol ešte účinnejšie zviditeľniť toto posolstvo a poukázať na jeho prínos pre súčasnú dobu. Štúdiom dokumentov Cirkvi som zistila, že Magistérium pred pontifikátom Jána Pavla II. priamo nepredkladá učenie o milosrdenstve.

V dokumentoch sa však môžeme stretnúť s vyjadreniami, ktoré explicitne spomínajú milosrdenstvo. Často sú to vyjadrenia, ktoré súvisia s náukou o sviatostiach a s učením o ospravedlnení. Druhý vatikánsky koncil hovorí o milosrdenstve väčšinou v súvislosti s charitatívnou činnosťou Cirkvi. Učenie *Svätého písma, Tradície* a *Magistéria* o milosrdenstve je verne a organicky zhrnuté v *Katechizme Katolíckej cirkvi*.

Prostredníctvom tejto práce som mohla hlbšie vniknúť do tajomstva milosrdnej Božej lásky. Uvedomujem si, že táto téma je nevyčerpatelným zdrojom duchovného života. Veď aj Ježiš hovorí sestre Faustíne: „*Moje milosrdenstvo je také veľké, že za celú večnosť ho nepochopí žiaden rozum, ani ľudský, ani anjelský. Všetko, čo jestvuje, vyšlo z vnútra môjho milosrdenstva. Každá duša bude po celú večnosť rozjímať o mojej láske a o mojom milosrdenstve vo vzťahu ku mne.*“¹⁶⁶

¹⁶⁶ KOWALSKÁ, M. F. *Denníček*. Smižany: SAC Pallotti, 2003, s. 202.

Zoznam literatúry

- ARGALÁŠ, D. *Ježiš Kristus, stredobod vesmíru a dejín*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2003. ISBN 80-88741-46-7.
- GÜNTHÖR; A. *Morálna teológia II/a*, Rím: SÚSCM, 1990. ISBN neuvedené.
- HRBATA, J. *Klíč ke Starému zákonu*. Tirol: Österreichische Kulturverlag Thaur, 1990. ISBN 3-85395-152-1.
- JÁN PAVOL II., Encyklika *Dives in misericordia*. č. 8, Trnava: SSV, 1993. ISBN 80-7162-020-3.
- JÁN PAVOL II. - audiencia 21. 8. 2002, In: *Katolícke noviny*, 35/2002, Bratislava: SSV, 2002.
- JÁN PAVOL II., *Vstaňte, pod'me!* Trnava: SSV, 2004. ISBN 80-7162-497-7.
- JÁN PAVOL II., *Svätorečenie sestry Faustíny*. In: *Katolícke noviny*, 20/ 2000, Bratislava: SSV, 2000.
- JUDÁK, V. *Nový život s Kristom*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2001. ISBN 80-88741-37-8.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi*, č. 61, Trnava: SSV, 1998. ISBN 80-7162-253-2.
- KOREC, J.CH. *Nad Starým zákonom*, Bratislava: Lúč, 1994. ISBN 80-7114-107-0.
- KOSICKI, G. W. *John Paul II.: The Great Mercy Pope*. Stockbridge: Marian Press. ISBN 0-944203-60-4.
- KOWALSKÁ, M. F. *Denníček*. Smižany: Spoločnosť katolíckeho apoštolátu Pallotti, 2003. ISBN 80-968841-0-7
- KROLL, G. *Po stopách Ježišových*. Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladateľství, 2002. ISBN 80-7192-711-2.
- LANGE, H. *The Greater Righteousness*, In: *Currents in theology and mission*, 5/2002.
- LEON-DUFOUR X. (ed.), *Slovník biblickej teológie*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. ISBN 80-7141-414-X.
- NEUNER, J.; ROOS, H. (ed.), *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá Kniha, 1995. ISBN 80-7141-072-1.
- NOUWEN, H. J. M. *Návrat márnokratného syna*. Trnava: Dobrá kniha, 1997. ISBN 80-7141-151-5.
- NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník* Praha: Česká biblická společnost, 1992. ISBN 80-900881-1-2
- POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu I*. Rím: SÚSCM, 1968. ISBN neuvedené.
- POLČIN, S. (ed.), *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu II*. Rím: SÚSCM, 1968. ISBN neuvedené.

POSPÍŠIL, C. V. *Boží milosrdenství jako měřítko spravedlnosti*. In: *Teologické texty*, 6/1997.

QUASTEN, J. *Patrologia. I Padri greci. (secoli IV-V)*, zv. II, Casale: Marietti, 1980. ISBN 88-211-6702-X.

QUACQUARELLI, A. (ed.), *I Padri apostolici*. (Collana di testi patristici 5, diretta da A. Quacquarelli), Roma: Città Nuova, 1998. ISBN 88-311-3005-6.

Sr. Mária Faustína Kowalská ohlasovateľka Božieho milosrdenstva. *Vit'azstvo Srdca*, 2001, roč. 6, č. 25.

Sväté písmo, Rím: SÚSCM, 1995. ISBN 80-7162-326-1.

SVATÝ AUGUSTIN, *Odpověď Simplicianovi*, Praha: Krystal OP, 2000. ISBN 80-85929-41-4.

SV. AUGUSTÍN, *Vyznania*. Bratislava: Lúč, 1997. ISBN 80-7114-185-2.

SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Theologická summa*. Olomouc: Krystal O.P., 1937. ISBN neuvedené.

WITKO, A. *Úcta k Božiemu milosrdenstvu*. Trnava: Dobrá kniha, 2006. ISBN 80-7141-528-6.

Zoznam skratiek

<i>DS</i>	Denzinger - Schönmetzer
<i>SSV</i>	Spolok svätého Vojtecha
<i>SÚSCM</i>	Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda
<i>SAC</i>	Spoločnosť katolíckeho apoštolátu

Zoznam príloh

Príloha I. – Ježišova láska k hriešnikom

Príloha II. – Podobenstvá o milosrdenstve

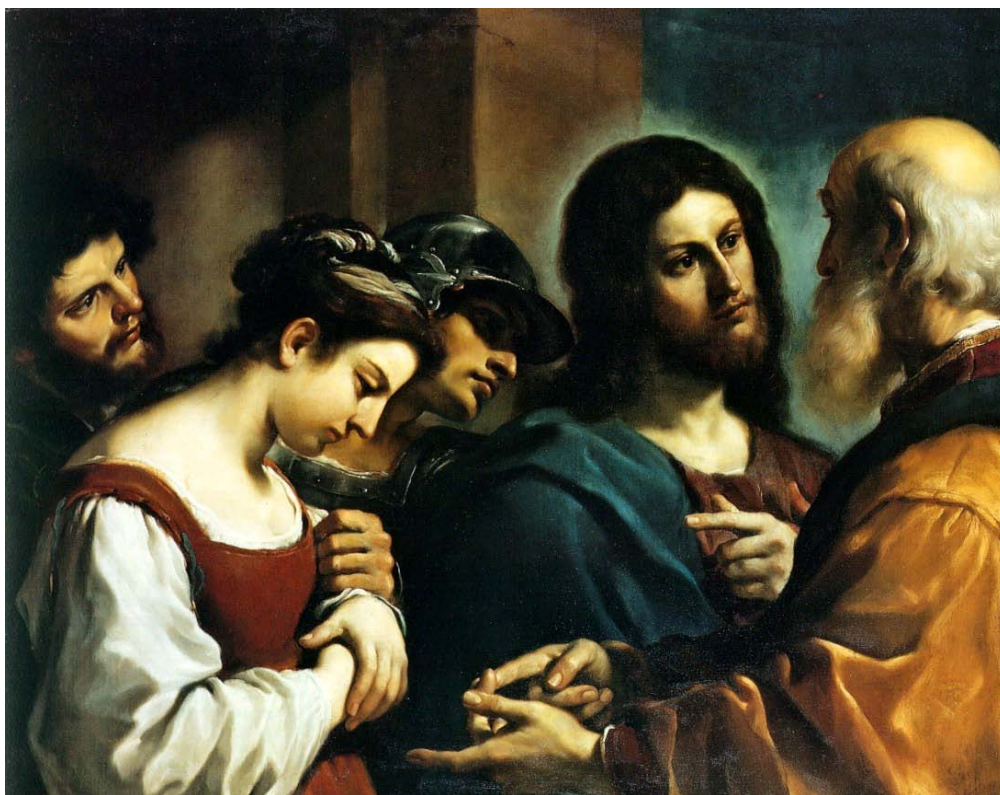
Príloha III. – Milosrdenstvo spásy

Príloha IV. – Milosrdný Ježiš

Príloha I. – Ježišova láska k hriešnikom

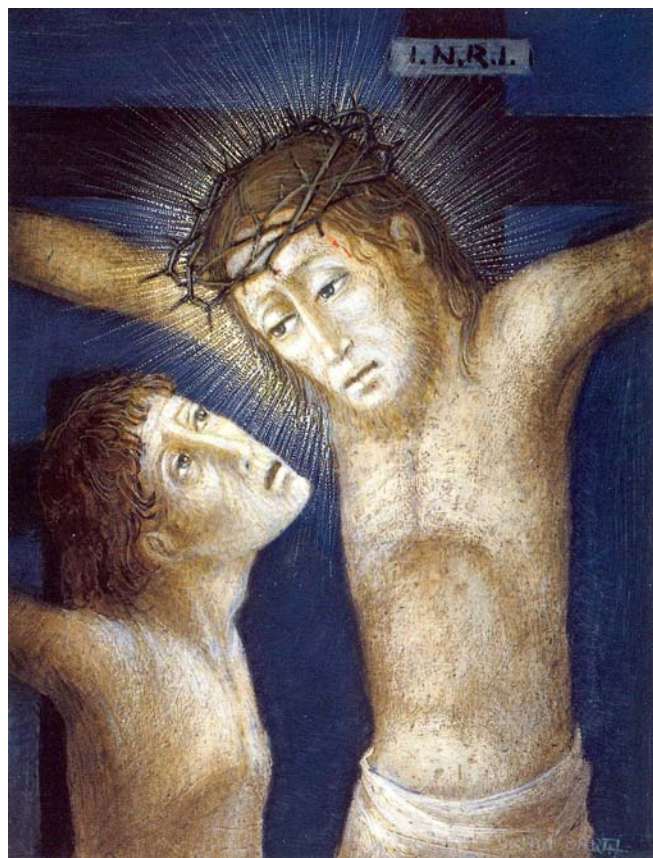
Giovan Battista Gaulli – Il Baciccio, *Kristus a Samaritánka*, Rím, Galleria Spada

Giovanni Francesco Barbieri il Guercino, *Ježiš a hriešnica*, Londýn, Dulwich Picture Gallery

Gebhard Fugel, *Ježiš a hriešnica*, Biblische Geschichten in Bild

Bradi Barth, *Kajúci lotor*

Príloha II. – podobenstvá o milosrdenstve

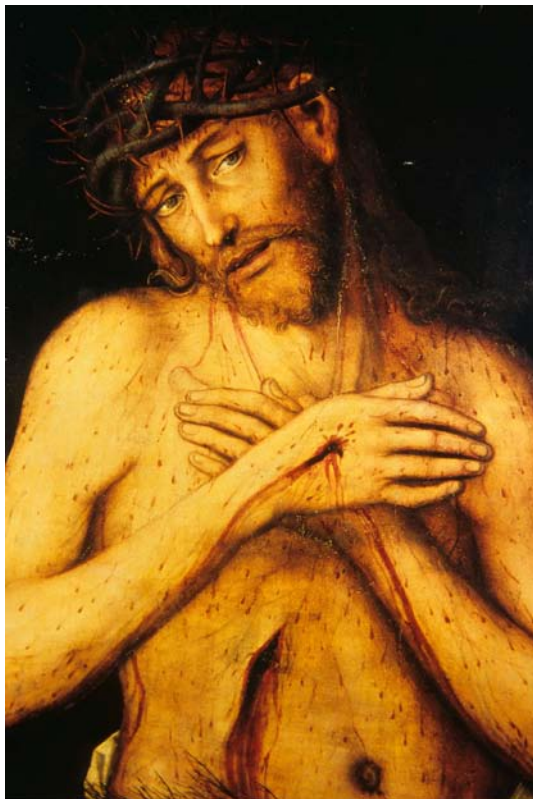

F. B. Doubek, *Milosrdny samaritán*

Murillo Perez Esteban Bartolome, *Návrat márnokratného syna*, National Gallery of Art, Washington

Príloha III. – Milosrdenstvo spásy

Lukas Cranach, *Ukrižovaný*

Bernardo Strozzi, *Neveriaci Tomáš*

Príloha IV. – Milosrdný Ježiš

Adolf Hyla, *Milosrdný Ježiš*

Abstrakt

TURICOVÁ, A. *Božie milosrdenstvo vytryskujúce z prebodnutého Srdca Ježišovho v dejinách spásy*. České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra spirituality. Vedoucí práce V. Kročil.

Klíčová slova: milosrdenství, Bůh, Boží dobrota, smilování, láska, odpuštění, smíření, člověk, spravedlnost, hřích, hříšnost člověka, trest.

Práce se zabývá tajemstvím nejvznešenější Boží vlastnosti – Jeho nekonečným milosrdenstvím. Bůh zjevuje lidem svou dobrotu a lásku, ze které všechno vychází. Plod této nekonečné Boží lásky je právě milosrdenství. To je zároveň i odpovědí na hřích člověka, na jeho pád, na jeho vzepření se Bohu.

Tato práce poukazuje také na to, že Boží milosrdenství provází lidstvo od úsvitu dějin a pravda o něm je hluboce zakotvena v Písmu svatém. Milosrdenství je klíčem a odpovědí pro hříšného člověka, řešením pro obnovu života v harmonii s Bohem, bližním a sebou samým. Svědectví o tom vydává živá tradice církve. Je to však především dar, který člověk musí nejprve přijmout od Boha, aby tak mohl z něho čerpat a darovat jiným. To bylo hlavním motivem a úkolem této práce, odkrýt tuto Boží vlastnost a nově ji předložit dnešnímu člověku jako nabídku a odpověď pro jeho život.

Abstract

The Mercy of God Pouring Fourth from the Pierced Heart of Jesus in the History of Salvation

Key words: mercy, God, God's kindness, being merciful, love, forgiving, reconciliation, man, justice, sin, sinfulness of a man, punishment.

My bachelor thesis deals with the secret of God's most noble attribute – His infinite mercy. God reveals to people his love and kindness from which everything else springs forth. Mercy is the fruit of God's infinite love which responds to man's sin, his fall and his revolt against God as well.

My thesis refers to the fact that God's mercy has been accompanying mankind since his beginning and the truth about it is deeply embedded in the Holy Scripture. God's mercy toward the sinner is the solution for re-establishment of life in harmony with God, with his neighbor and with himself. The living tradition of Catholic Church provides the evidence. It is a great gift given first by God, which, if man accepts it, he may be able to use effectively and offer to the others. The main goal of this thesis was to discover and present mercy as God's great attribute for today's society, as an offer and answer for his life.